

Fundació

Aula d'Alts
Estudis Electes

Cap a una vila educadora

**Estratègies per transformar petits municipis
des de l'educació**

Francesc Balcells i Teixidó

Quaderns de l'Electe, núm. 9

Càtedra

Enric Prat de la Riba
d'Estudis Jurídics Locals

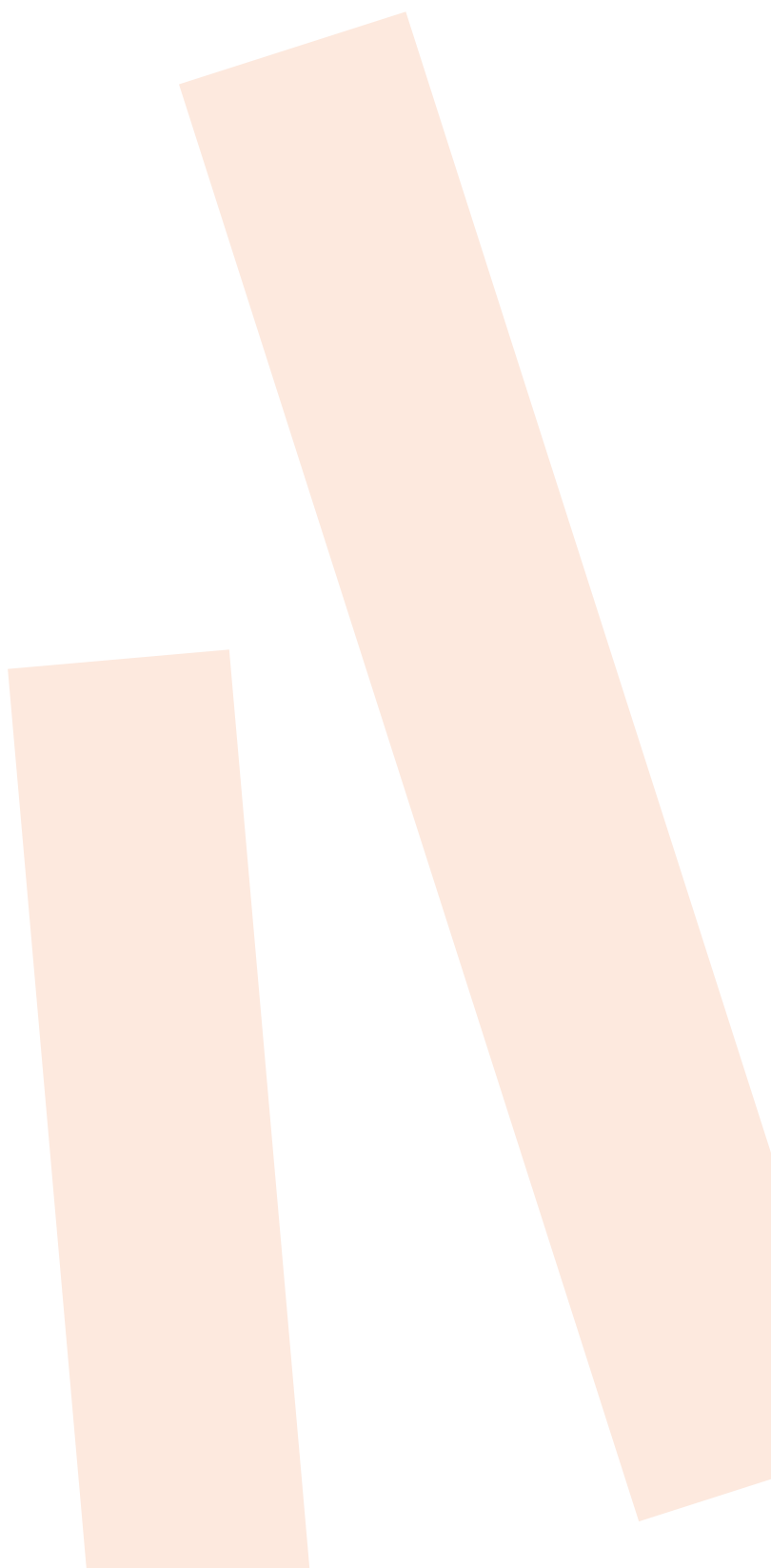
UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

CAP A UNA VILA EDUCADORA

Estratègies per transformar petits municipis des de l'educació

Col·lecció
Quaderns de l'Electe
Càtedra Enric Prat de la Riba d'Estudis Jurídics Locals

Directora de la col·lecció
Judith Gifreu i Font

Fundació
Aula d'Alts
Estudis Electes

*Ningú educa ningú, ningú s'educa a si mateix,
les persones s'eduquen amb la mediació del món.*

Paulo Freire

CAP A UNA VILA EDUCADORA
Estratègies per transformar petits municipis
des de l'educació

Francesc Balcells i Teixidó

Índex

1. Introducció	13
2. El marc normatiu en l'àmbit educatiu	15
2.1. Bloc constitucional	15
2.2. Lleis orgàniques educatives	15
2.3. Competències locals	17
2.3.1. Competències pròpies	18
2.3.2. Competències delegades	19
2.4. Acords internacionals	20
3. Polítiques locals educatives	23
3.1. De les ciutats educadores a les viles educadores	23
3.2. Dels Projectes Educatius de Ciutat als Projectes Educatius de Poble	25
3.3. Plans Educatius d'Entorn	26
3.4. Educació 360	29
3.5. Projectes Educatius Col·laboratius i Comunitaris	31
3.6. Altres iniciatives	32
3.6.1. Consell Escolar	32
3.6.2. Consell Nacional de la Infància i l'Adolescència de Catalunya	32
3.6.3. Ciutats Amigues de la Infància	33
3.6.4. Pla Local de la Infància i l'Adolescència	34
3.6.5. Pacte per la Infància a Catalunya	34
3.6.6. Taula Nacional per la Infància i l'Adolescència	35
3.6.7. Observatori dels Drets de la Infància	36
3.7. Experiències internacionals	36
4. Experiències educadores al Palau d'Anglesola	39
4.1. Treball en comissions	39
4.2. Comissió Educació 360	41
4.3. Passaport Edunauta	43
4.4. El Consell Infantil i el Consell de Participació Adolescent	43
4.5. Fet a Jova	45
4.6. Currículum vila del Palau d'Anglesola	46
4.7. Aula Universitària	46
4.8. Altres iniciatives en clau comunitària	47
4.9. L'acompanyament i el sentiment de pertinença	49
5. Conclusions	51
6. Bibliografia	59
7. Annexos	61

Abreviatures

AFA	Associació de famílies d'alumnes
AICE	Associació Internacional de ciutats educadores
APS	Aprenentatge i servei
CE	Constitució espanyola
CEAL	Carta europea d'autonomia local
CEM	Consell escolar municipal
CET	Consell escolar territorial
CMC	Consell municipal de centre
CNIAC	Consell nacional de la infància i l'adolescència
CPA	Consell de participació adolescent
EAC	Estatut d'Autonomia de Catalunya
EGB	Educació general bàsica
FP	Formació professional
LBRL	Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local
LEC	Llei 12/2009, d'educació de Catalunya
LOCE	Llei 10/2002, de 23 de desembre, per la qualitat de l'educació
LODE	Llei 8/1985, de 3 de juliol, pel dret a l'educació
LOECE	Llei 8/1980, de 19 de juny, per l'estatut dels centres escolars
LOGSE	Llei 1/1990, de 3 d'octubre, per l'ordenació general del sistema educatiu
LOMCE	Llei 8/2013, de 9 de desembre, per la millora de la qualitat educativa
LOMLOE	Llei 3/2020, de 29 de desembre, per la modificació de la LOE
LOPEG	Llei 9/1995, de 20 de novembre, per la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents
LRSAL	Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local
ODS	Objectius de desenvolupament sostenible
PEC	Projecte educatiu de ciutat
PECC	Projecte educatiu col·laboratiu i comunitari
PEE	Projecte educatiu d'entorn
PEP	Projecte educatiu de poble
PLIA	Pla local de la infància i l'adolescència
UNESCO	Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura
UNICEF	Fons de les Nacions Unides per a la Infància

1. Introducció

«Per educar un infant cal tota la tribu», diu un proverbi africà. I amb aquesta convicció iniciem aquest treball, perquè volem que ningú quedi fora de la tribu i sigui realment tota la tribu qui contribueixi a la formació, el creixement i el desenvolupament de les persones.

Una tribu, una vila, una comunitat hauria de ser educadora per si mateixa. En certa manera, és inherent a la seva realitat, perquè els pobles, des de sempre, han generat processos de socialització. Des del moment que una persona hi arriba, s'estableixen connexions entre el veïnat que l'envolta, unes connexions que haurien de permetre-li una realització global i en plenitud. Malauradament, això no succeeix en tots els municipis, ni en tots els barris ni en tots els carrers, ni tan sols a totes les llars. Si bé hi ha multitud de persones, entitats i institucions que ofereixen oportunitats educadores, també hi ha realitats deseducadores.

Convençut que l'educació hauria de ser la màxima ocupació, i fins i tot la inversió prioritària de qualsevol governança, aquest humil treball vol fixar la mirada en les possibilitats que té un petit municipi,¹ com, per exemple, el Palau d'Anglesola, d'esdevenir vila educadora. Ho fa analitzant propostes engegades en grans ciutats —com la Carta de les Ciutats Educadores, Projectes Educatius de Ciutat, Ciutats Amigues de la Infància...— i a partir d'experiències pedagògiques comunitàries iniciades en aquesta vila.

El mot *educació* prové de dos verbs llatins: d'una banda, *educare*, que significa «formar, instruir, guiar», i, de l'altra, *educere*, que vol dir «conduir fora de», és a dir, treure, extreure (Fullat, 1983). Per tant, educar té una doble direccionalitat que, d'entrada, sembla antagònica, però que es complementa. Educar és fer créixer les capacitats i les habilitats pròpies, les quals s'enriqueixen, alhora, amb nous coneixements, externs d'un mateix. L'educació també implica, doncs, un procés d'aprenentatge. I tot aquest procés no és exclusiu d'institucions formals (escola, institut, universitat...), sinó que hi ha també espais educatius no formals (agrupaments escoltes, esplais, clubs esportius, entitats culturals...) i informals que intervenen en multitud d'àmbits de la vida quotidiana. Aquest treball els té en compte tots, això és, tota «la tribu».

Finalment, cal apuntar que educar és una acció dinàmica que requereix mirar endins i enfora de la persona. I això no té edat. Per tant, malgrat que la infància i l'adolescència tinguin un pes rellevant a l'hora de dissenyar polítiques educatives, l'objecte del treball és establir mecanismes perquè en totes les etapes de la vida puguem créixer, aprendre i desenvolupar-nos en plenitud. I que ho puguem fer, és clar, també en espais rurals, petits. Perquè aquesta vila educadora que intentarem desgranar no ha de dependre pas de la dimensió comunitària, ans al contrari, potser en un municipi més petit es poden aplicar amb més facilitat polítiques que permetin construir una veritable vila educadora, ja que hi ha més proximitat entre els ciutadans (infants, adults, entitats, institucions...), veritables protagonistes de l'educació.

En aquests temps d'incerteses que vivim, entre crisis econòmiques, climàtiques, bèliques i populismes polítics emergents, cal buscar propostes que aportin certa esperança per a la humanitat. I només sé trobar-les en l'educació, objecte d'aquestes pàgines. Resulta apassionant endinsar-s'hi. Crec, sincerament, que és urgent apostar-hi, cadascú des del seu espai de responsabilitat. I justament l'àmbit municipal té la dimensió escaient perquè és el propi de la «tribu».

Sabem que l'educació és el camí, però també que és un camí llarg. Aquest treball és fruit d'un trajecte personal de pertinença a la vila del Palau d'Anglesola i de moltes passes fetes amb voluntat educadora, des de la creació de l'agrupament escolta de la vila, passant per la dinamització de la revista local, la participació al grup de teatre, fer ballar els gegants o incentivar l'hospitalitat dels amics del Camí de Sant Jaume. I ara des del servei d'Alcaldia. Hi ha un fil conductor en totes aquestes militàncies: les persones, la tribu. Com que anem fent camí, aquest treball no és pas la conclusió final de tot plegat, ni tampoc pretén ser-ho. Això sí, és una aturada reflexiva que permet assaborir el trajecte i el paisatge. I refer forces per seguir. Els anys de monitor, cap escolta, dinamitzador, mestre i pare m'han confirmat i reafirmat que el secret d'educar és l'estimació. Amb aquesta convicció, cerquem estratègies perquè l'educació sigui un procés de desenvolupament comunitari que abasti —i millori— la vila sencera.

¹ Quan parlem de municipis petits, considerem els de menys de 5.000 habitants, d'acord amb la classificació del marc legislatiu sobre règim local, per assignar les prestacions obligatòries (Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local, i la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya).

2. El marc normatiu en l'àmbit educatiu

El dret d'educació, fonamental en totes les legislacions democràtiques, queda recollit, a l'ordenament estatal, en el marc constitucional i en la legislació orgànica. Ens interessa una visió del marc normatiu de l'educació i com afecta els municipis. Per això hem de cercar en la normativa de règim local i en lleis autonòmiques i sectorials que poden atorgar competències. Es requereix, com l'objecte del treball, una interpretació àmplia de la legislació que intervé en el món educatiu.

2.1. Bloc constitucional

En aquest bloc normatiu, destaquem la Constitució espanyola (CE), la Carta Europea d'Autonomia Local (CEAL) i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (EAC).

La Constitució no preveu el llistat de competències que han d'assumir els ajuntaments, però sí que garanteix l'autonomia dels municipis com a mandat constitucional. Destaquem el principi d'autonomia dels ens locals (art. 137 CE) i el principi de suficiència financera de les hisendes locals (art. 142). La Constitució regula el dret a l'educació en l'article 27,² un dret ubicat a la secció de drets fonamentals i llibertats públiques. L'article estableix que els poders públics han de garantir el dret de tothom a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb la participació efectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.

La Carta Europea d'Autonomia Local és un conveni internacional de 1985 que estableix un marc bàsic per al desenvolupament dels governs locals d'Europa i es basa en el principi de subsidiarietat, segons el qual l'exercici de les competències públiques ha de correspondre preferentment a les entitats més properes als ciutadans. Aquest tractat va ser ratificat per l'Estat espanyol el 20 de gener de 1988, i recull principis per protegir l'autonomia dels governs locals i els seus interessos competencials, dels quals destaca el principi de subsidiarietat, segons el qual l'exercici de les competències públiques ha de correspondre preferentment a les entitats més properes als ciutadans. Malgrat tot, no esmenta en cap moment el concepte d'educació.

D'altra banda, l'Estatut d'Autonomia reconeix el municipi com a ens local bàsic de l'organització territorial de Catalunya i mitjà essencial de participació de la comunitat local en afers públics. L'Estatut concep l'educació com a competència exclusiva de la Generalitat en alguns aspectes i, en d'altres, com a competència compartida amb l'Estat. Fins i tot atorga als municipis competències en matèria educativa. A l'article 84.2.g, veiem que els governs locals, en els termes que determinin les lleis, tenen competències pròpies en matèria d'educació, com ara:

- La planificació, l'ordenació i la gestió de l'educació infantil.
- La participació en el procés de matriculació als centres públics i concertats del terme municipal.
- El manteniment i l'aprofitament, fora de l'horari escolar, dels centres públics.
- El calendari escolar.

2.2. Lleis orgàniques educatives

La llarga col·lecció de sigles de lleis educatives aprovades en pocs anys ens presenta un panorama poc exemplar de l'Estat espanyol davant la política educativa, i algunes ni tan sols s'han arribat a desplegar després d'ésser aprovades. Tenim poc consens estatal en aquest àmbit i massa interessos adoctrinadors per part dels partits. En aquest ball de lleis, qui queda més a la intempèrie és la comunitat educativa i els docents que han d'implementar les normatives. Els municipis hi tenen poc a raure pel tema competencial. Destaquem que la LOMCE deixava fora els municipis en els àmbits de participació del sistema educatiu, mentre que amb la darrera reforma de l'any 2020 s'intenta minimitzar aquestes limitacions. Com s'esdevé en altres àmbits del marc local, l'educatiu tampoc compta gaire amb els municipis.

És evident que el reguitzell de lleis respon a la politització de l'educació. Malauradament, els debats educatius a l'Estat són més ideològics que pedagògics, i en la majoria el paper de l'administració local és ben magre.

² Annex 1.

A Catalunya, en canvi, hi ha una llei fruit d'un gran consens educatiu i polític, la Llei d'Educació de Catalunya (LEC), de l'any 2009, però els relleus, tan freqüents al capdavant de la conselleria, en dificulten el desplegament i la bona implantació, i fins i tot els canvis s'acompanyen de noms diferents, com entre Departament d'Ensenyament i Departament d'Educació, una situació que tampoc ajuda a desenvolupar allò essencial dels articles aprovats en una àmplia majoria. El Partit Popular —i cal fer-ne esment— va presentar un recurs d'inconstitucionalitat perquè la norma limitava els drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya, un tema que encara cueja i continua creant un conflicte interessat dins d'un àmbit, l'escolar, que hauria de ser tractat amb extrema sensibilitat perquè acompanya la part més valuosa d'una societat: els infants. Encendre focs socials, crear problemes en temes cohesionadors com la llengua, assenyalar escoles, judicialitzar la pedagogia per marcar percentatges... és l'antitesi d'una societat educadora; tanmateix, la societat educadora ha de tenir ben presents aquestes forces capcioses, d'afanys intransigents i autoritaris, que deseduquen mentre afebleixen la democràcia.

Aquest vaivé de normatives estatals, de canvis freqüents, és el millor indicador per saber que estem davant d'un tema rellevant, molt rellevant. Tant, que seria convenient superar aquest fracàs d'imprimir marca política o personalista (curiosament, algunes de les lleis orgàniques es coneixen pel nom del ministre pertinent) i caldria emmirallar-se en aquells països d'Europa que, davant el repte de l'educació, teixeixen pactes consensuats i estables.

Fem un cop d'ull ràpid a les lleis educatives, des de les més actuals fins a més enrere, en les quals es cospa com el vaivé de partits polítics al poder genera diferents lleis contraposades. O el que és el mateix, no hi ha consens en una qüestió tan transcendental i, per tant, tots els articulats neixen amb una clara limitació de desplegament:

a) Llei d'integració i ordenació de l'FP

Llei orgànica 3/2022, de 31 de març, d'ordenació i integració de la formació professional. Proposta legislativa del Govern de coalició PSOE-Unides Podem que unifica tota la formació professional inicial, ocupacional i contínua amb prou flexibilitat per dissenyar itineraris progressius, tant per a joves com per a adults; estableix cinc graus de qualificació (A, B, C, D i E); potencia la formació a l'empresa (formació dual), i agilitza el procés d'acreditació de competències adquirides mitjançant l'experiència laboral. Per al món local, aquesta llei obre noves possibilitats que, juntament amb el desplegament de la Llei catalana d'FP (2015), li permetran jugar un paper més actiu i de proximitat a l'hora de desenvolupar les competències professionals de la població.

b) LOMLOE

Llei orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Impulsada pel Govern de coalició PSOE-Unides Podem, és la llei educativa vigent que els partits de dreta espanyols esperen derogar quan arribin al poder perquè consideren que limita la llibertat d'ensenyament. Les mesures que planteja aquesta llei aposten per modernitzar el sistema educatiu, incrementar les oportunitats de titulació de tot l'alumnat, reforçar l'equitat i regular d'una manera més precisa la gestió dels centres concertats. Les modificacions que comporta es van començar a aplicar durant el curs 2021-2022 i la seva implantació se seguirà desenvolupant fins al curs 2023-2024.

c) LOMCE (derogada)

Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per la millora de la qualitat educativa. Coneguda com a «Llei Wert», pel ministre del PP que la va impulsar, va introduir modificacions a la LODE i a la LOE. Algunes de les novetats que va plantejar van ser la creació dels títols d'FP bàsica en substitució dels PQP i la regulació de la FP dual. Va ser molt criticada pel professorat, i també per l'oposició, per imposició, manca de consens, obligació de realitzar avaluacions finals d'etapa per obtenir el títol de graduat en ESO i el de batxillerat, classista... Aquesta llei, a més, deixava fora els municipis dels àmbits de participació del món educatiu.

d) LOE

Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Deroga la Llei general d'educació, la LOGSE, la LOPEG i la LOCE, tot i que manté l'estructura del sistema implantat amb la LOGSE. L'atenció a la diversitat s'erigeix com a principi fonamental i s'intensifica el debat sobre la conveniència d'educar en valors a les aules. És una llei elaborada pel PSOE que continua vigent en l'actualitat.

e) Llei de les qualificacions i de l'FP (derogada)

Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional, amb la qual el Govern del PP estableix l'ordenació d'un sistema integrat de formació professional a través del *Catàleg nacional de qualificacions*

professionals en què s'al·ludeix als títols d'FP i als certificats de professionalitat com les vies formatives que permetran acreditar les competències professionals i obtenir titulacions vàlides en tot el territori nacional.

f) LOCE (derogada)

Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació. Intent de reforma educativa per part del PP. Plantejava modificacions a les anteriors lleis, però, tot i que va ser aprovada, les seves propostes no van arribar a implementar-se i va ser reemplaçada el 2006 per la LOE.

g) LOPEG (derogada)

Llei orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents. Es tracta d'una altra proposta del PSOE que va matisar aspectes de la LODE i la LOGSE relatius a la gestió i l'organització dels centres educatius sostinguts amb fons públics i va regular les funcions de la Inspecció Educativa.

h) LOGSE (derogada)

Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu. Impulsada pel PSOE, amplia l'edat d'escolarització obligatòria fins als 16 anys i comporta importants modificacions en l'estructura del sistema educatiu: desapareix l'EGB i l'educació primària finalitza als 12 anys, moment en el qual l'alumnat passa a cursar l'etapa d'educació secundària obligatòria (ESO). Aquesta estructura és la que es manté vigent en l'actualitat.

i) LODE

Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació. Amb aquesta Llei, el PSOE va introduir, entre altres novetats, la regulació de les subvencions a centres concertats i el consell escolar com a òrgan de participació de tota la comunitat educativa. In és precisament la participació en els consells escolars dels centres educatius una competència pròpia dels municipis.

j) LOECE (derogada)

Llei orgànica 5/1980, de 19 de juny, per la qual es regula l'Estatut de Centres Escolars. Elaborada pel primer govern democràtic (UCD), posa l'accent en la llibertat d'elecció de centre per part de les famílies i en la llibertat d'ensenyament dels docents. L'oposició d'esquerres va presentar recurs a aquestes propostes, motiu pel qual alguns dels articles d'aquesta llei van ser declarats inconstitucionals. Mai es va arribar a implantar perquè es va derogar amb la LODE l'any 1985.

k) Llei general d'educació (derogada)

Llei 14/1970, de 4 d'agost, general d'educació i finançament de la reforma educativa. Va ser promulgada durant els últims anys del franquisme amb la finalitat d'afavorir la igualtat d'oportunitats educatives. Va suposar una profunda reforma que es va mantenir vigent fins a la dècada dels 90 i que va comportar, entre altres millores, la implantació de l'escolarització obligatòria i gratuïta fins als 14 anys (quan s'acabava l'EGB).

2.3. Competències locals

Pel que fa a la legislació ordinària estatal que afecta les competències locals en matèria d'educació, destaca la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local (LBRL), la qual va ser modificada posteriorment per la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'administració local (LRSAL). Ambdues lleis limiten força les competències locals, i més encara les educatives. La LRSAL comporta una delimitació, principalment per la supressió de la clàusula general de competències i el condicionament de les activitats de les administracions als principis d'estabilitat pressupostària i suficiència financera.

La retallada es posa clarament de manifest en l'article 7.4. de la LBRL: «Les entitats locals només poden exercir competències diferents de les pròpies i de les atribuïdes per delegació quan no es posi en risc la sostenibilitat financera del conjunt de la hisenda municipal, d'acord amb els requeriments de la legislació d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera, i no s'incorri en un supòsit d'execució simultània del mateix servei públic amb una altra administració pública. A aquests efectes, són necessaris i vinculants els informes previs de l'Administració competent per raó de matèria, en què s'assenyali la inexistència de duplicitats, i de l'Administració que tingui atribuïda la tutela financera sobre la sostenibilitat financera de les noves competències.»

A més, també s'evidencien les retallades en la supressió de dues competències reconegudes fins a l'entrada en vigor de la normativa de 2013:³ la intervenció en els òrgans de gestió dels centres docents públics i la participació en la programació de l'ensenyament.

2.3.1. Competències pròpies

Les competències educatives municipals pròpies, recollides a l'actual article 25 de la LBRL, són:

- Participar en la vigilància de l'escolaritat obligatòria.
- Cooperar amb les administracions educatives en l'obtenció dels solars necessaris per construir nous centres docents.
- Conservar, mantenir i vigilar els edificis de titularitat local destinats a centres públics d'educació infantil, d'educació primària o d'educació especial.

En relació amb l'àmbit d'aquest treball, que se centra en l'educació des d'un enfocament holístic i global, ens interessa recollir altres matèries pròpies dels municipis reconegudes per la llei i dins del mateix article 25:

l) Promoció de l'esport i d'instal·lacions esportives i d'ocupació del temps lliure.

m) Promoció de la cultura i els equipaments culturals.

Malgrat que ens centrem en municipis petits, també cal recollir les competències de l'article 26, atès que tenen incidència en una comunitat educadora:

b) En els municipis amb una població superior a 5.000 habitants, a més, parc públic, biblioteca pública i tractament de residus.

c) En els municipis amb una població superior a 20.000 habitants, a més, protecció civil, avaluació i informació de situacions de necessitat social i atenció immediata a persones en situació o risc d'exclusió social, prevenció i extinció d'incendis i instal·lacions esportives d'ús públic.

d) En els municipis amb una població superior a 50.000 habitants, a més, transport col·lectiu urbà de viatgers i medi ambient urbà.

Si fixem l'objectiu a Catalunya, cal apuntar que la nostra legislació és la que té més en compte l'àmbit local i la que fixa, en la Llei d'educació de Catalunya (LEC), més competències als ens locals.⁴ La primera norma és la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, modificada l'any 1998 i refosa el 2003 amb el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya. Aquesta norma catalana, a l'article 66.3.o), preveu com a competències pròpies dels municipis en educació la participació en la programació de l'ensenyament i la cooperació amb l'administració educativa en la creació, la construcció i el manteniment dels centres docents públics; la intervenció en els òrgans de gestió dels centres docents, i la participació en la vigilància del compliment de l'escolaritat obligatòria.

La Generalitat de Catalunya ha assumit al llarg de la seva història aquesta responsabilitat: des dels primers traspassos rebuts l'any 1981 s'han elaborat lleis específiques en l'àmbit educatiu, com ara la Llei 14/1983, reguladora del procés d'integració a la xarxa de centres docents públics de diverses escoles privades; la Llei 8/1983, de centres docents experimentals; la Llei 25/1985, dels consells escolars; la Llei 4/1988, reguladora de l'autonomia de gestió econòmica dels centres docents públics no universitaris de la Generalitat de Catalunya; la Llei 3/1991, de formació d'adults, i la Llei 5/2004, de creació de llars d'infants de qualitat. Avui, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006 amplia les competències de la Generalitat en matèria educativa i determina, en l'article 21, que «totes les persones tenen dret a una educació de qualitat i a accedir-hi en condicions d'igualtat. La Generalitat ha d'establir un model educatiu d'interès públic que garanteixi aquests drets».

La LEC recull que els ens locals tenen la condició d'administració educativa (article 156.2). I com hem apuntat, l'article 159 enumera les competències dels ens locals. A partir de la LEC i l'Estatut, podem resumir les competències pròpies dels municipis:

³ «Marc normatiu municipal en l'àmbit educatiu», *Guies de Política Educativa Municipal*, núm. 7. Diputació de Barcelona [maig 2022].

⁴ Annex 2.

- Participar en els consells escolars dels centres educatius que presta el Servei d'Educació de Catalunya.
- Organitzar i gestionar els centres propis.
- Crea centres propis a través de convenis amb el Departament d'Educació, sempre d'acord amb la programació educativa.
- Gestionar l'admissió d'alumnes en els ensenyaments del primer cicle d'educació infantil i establir-ne el procediment i els barems, d'acord amb el que estableix l'article 47.6.
- Cooperar amb l'Administració de la Generalitat en la creació, la construcció i el manteniment dels centres educatius públics.
- Garantir la coordinació dels serveis socials amb els serveis educatius amb l'objectiu de vetllar per l'interès superior de l'infant.
- Vetllar pel compliment d'aquesta llei i de la normativa que la desplega.
- Els consells comarcals poden assumir la gestió dels serveis de transport, menjador escolar i altres serveis escolars, d'acord amb el que s'estableixi per reglament.
- Mantenir i aprofitar, fora de l'horari escolar, els centres públics.

2.3.2. Competències delegades

A banda de les competències pròpies, la LBRL preveu que per evitar duplicitats administratives, millorar la transparència i contribuir a la racionalització, es poden delegar determinades competències als municipis.

Destaquem l'article 27.3 de la LBRL, que concreta les competències que poden ser delegades:

- e) Creació, manteniment i gestió de les escoles infantils de titularitat pública de primer cicle d'educació infantil.
- f) Realització d'activitats complementàries als centres docents.
- g) Gestió d'instal·lacions culturals de titularitat de la comunitat autònoma o de l'Estat, amb estricta subjecció a l'abast i les condicions que deriven de l'article 149.1.28a de la Constitució Espanyola.
- h) Gestió de les instal·lacions esportives de titularitat de la comunitat autònoma o de l'Estat, incloent-hi les situades als centres docents quan s'usin fora de l'horari lectiu.»

La LRSAL també permet convenis sobre l'exercici de competències i serveis municipals. Així doncs, el tema de delegació competencial no és un llistat tancat i s'admet, malgrat que sigui feixuc, articular mecanismes per delegar aquelles competències que es consideren necessàries de conformitat amb les vies legals establertes.

Finalment, destaquem algunes intervencions municipals que trobem arreu de Catalunya. Als municipis més grans de 10.000 habitants, i en aquells que ho acordi el Departament d'Educació conjuntament amb l'ajuntament corresponent, es poden crear Taules Locals de Participació, les quals tenen com a funció principal fer propostes a l'òrgan competent del Departament d'Educació en matèria de programació de l'oferta educativa. En aquests moments n'hi ha una vintena de creades.

Cal apuntar també els Consells Escolars Municipals (CEM) en ciutats grans i els Consells Municipals de Centre (CMC), que són escenaris on els ajuntaments poden exercir la participació educativa. Són òrgans centrats en l'educació formal.

A la pràctica, en l'àmbit educatiu, molts municipis gestionen la seva pròpia escola bressol. Els més grans també poden comptar amb altres centres de titularitat municipal: d'educació especial, escoles de música, escoles de diferents disciplines artístiques o centres de formació d'adults.

2.4. Acords internacionals

Per acabar aquest repàs normatiu, deixem constància que l'educació queda protegida en els principals acords internacionals. Són tractats adoptats per la majoria de països del planeta, sorgits en cimeres i llargs debats que cerquen consensos estratègics per al desenvolupament mundial. En tots els documents, l'educació hi té un pes molt important, i en alguns casos fins i tot s'endevina la proposta de comunitats educadores o, explícitament, s'hi mostra la necessitat que el municipi, en conjunt, esdevingui educador pel progrés i avenç dels seus ciutadans.

- *Declaració Universal dels Drets Humans (1948)*

Article 26.1: «Tota persona té dret a l'educació. L'educació ha de ser gratuïta, si més no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental serà obligatòria.»

- *Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial (1965)*

Els estats es comprometen a prohibir i eliminar la discriminació racial en totes les seves formes i a garantir el dret de tota persona a la igualtat davant la llei, sense cap distinció de raça, color o origen nacional o ètnic, particularment, en el gaudi dels drets següents [...]:

- El dret a l'educació i a la formació professional.
- El dret a participar, en condicions d'igualtat, en les activitats culturals.

- *Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966)*

S'acorda que l'educació s'ha d'orientar vers el ple desenvolupament de la personalitat humana i del sentit de la seva dignitat, i ha d'enfortir el respecte als drets humans i les llibertats fonamentals. També s'acorda que l'educació ha de capacitar tothom per participar efectivament en una societat lliure i promoure la comprensió, la tolerància i la germanor entre totes les nacions i entre tots els grups racials, ètnics o religiosos.

- *Declaració sobre l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona (1979)*

«Els estats part han de prendre totes les mesures apropiades per evitar la discriminació contra la dona a fi d'assegurar-li la igualtat de drets amb l'home en l'esfera de l'educació.»

- *Convenció Sobre els Drets de l'Infant (1989)*

Principi 7: «L'infant té dret de rebre educació, que serà gratuïta i obligatòria, almenys en l'etapa elemental. Se li donarà una educació que afavoreixi la seva cultura general i li permeti, en condicions d'igualtat d'oportunitats, desenvolupar aptituds en el seu judici individual, el seu sentit de la responsabilitat social i moral, i esdevenir un membre útil a la societat.

L'interès suprem del menor serà el principi que guiarà tothom qui té la responsabilitat d'educar i orientar-lo: aquesta responsabilitat pertoca, en primer lloc, als pares.

L'infant ha de gaudir plenament de jocs i esbarjo, els quals hauran d'estar orientats vers les finalitats que l'educació persegueix. La societat i les autoritats públiques s'esforçaran a promoure que se satisfaci aquest dret.»

- *Carta Europea dels Drets de l'Infant (1992)*

El dret a l'educació és un dret fonamental de la infància.

- *IV Conferència Mundial sobre la Dona celebrada a Beijing (1995)*

Cal destacar que el mot *educació* apareix 196 cops al document final de la conferència, la Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing.

L'educació és un dret humà i constitueix un instrument indispensable per aconseguir els objectius d'igualtat, desenvolupament i pau. L'educació no discriminatòria beneficia tant les nenes com els nens, per tant, condueix, en darrera instància, a relacions més igualitàries entre dones i homes.

- *Cimera del Mil·lenni (Nova York, 2000)*

Objectiu 2: «Assolir l'educació primària universal.»

Fita temporal 3: «Aconseguir, per a l'any 2015, que els infants de tot el món puguin acabar un cicle complet d'ensenyament primari.»

Objectiu 3: «Promoure la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones.»

Fita temporal 4: «Eliminar la disparitat de gènere en educació primària i secundària, preferentment abans de l'any 2005, i en tots els nivells d'educació, a tot tardar el 2015.»

- *Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural (2001)*

«Tota persona té dret a una educació i una formació de qualitat que respecti plenament la seva identitat cultural [...].»

Dins del marc general del dret a l'educació, tota persona, sigui de forma individual o col·lectiva, té dret, al llarg de la seva vida, a una educació i una formació que, responen a les necessitats educatives fonamentals, contribueixin al lliure i ple desenvolupament de la seva identitat cultural dins el respecte dels drets d'altri i de la diversitat cultural.

- *Carta Mundial pel Dret a la Ciutat (2005)*

Les ciutats han de garantir a tota la ciutadania el dret a l'educació.

Les ciutats han de proporcionar formació i educació en drets humans a tots els agents públics de l'Administració.

- *Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (2006)*

Els estats part reconeixen el dret a l'educació de les persones amb discapacitat. Amb la intenció de fer efectiu aquest dret sense discriminació, i basant-se en la igualtat d'oportunitats, els estats part han d'assegurar un sistema d'educació inclusiu a tots els nivells, així com l'ensenyament al llarg de la vida.

- *Acord de París sobre el Clima (2015)*

Les parts signants afirmen la importància de l'educació, la formació, la sensibilització, la participació del públic, l'accés públic a la informació i la cooperació a tots els nivells en les qüestions de què tracta l'acord.

- *Declaració d'Incheon per a l'Educació 2030 (2015)*

L'any 2015, la ciutat coreana d'Incheon va acollir el Fòrum Mundial sobre l'Educació convocat per la UNESCO. La cimera seguia les petjades del moviment mundial en favor de l'educació per a tothom de les trobades de Jomtien de 1990 i de Dakar de l'any 2000. La Declaració d'Incheon la van signar 184 estats (entre els quals l'Estat espanyol). S'hi sustenta el compromís de la comunitat educativa mundial per treballar per una educació inclusiva i equitativa de qualitat, i per promoure les oportunitats d'aprenentatge permanent per a tothom.

3. Polítiques locals educatives

En aquest espai, recollirem les accions que han sorgit els darrers quaranta anys al nostre país per formar —o si més no intentar-ho— municipis educadors. La majoria d'experiències s'han materialitzat en ciutats, tant mitjanes com grans, però també hi ha pobles de menys de 5.000 habitants que, sensibilitzats per la temàtica, han formulat i aprovat els seus projectes. En aquesta radiografia, en recollirem alguns exemples que ens han de permetre analitzar fortaleeses i debilitats de la tasca feta. No és pas un recull exhaustiu de les polítiques educatives endegades als 947 municipis catalans, sinó que cerquem una glossa de municipi educador realitzat a partir d'iniciatives estructurades i validades en un grapat de ciutats i pobles.

3.1. De les ciutats educadores a les viles educadores

La idea de ciutat educadora neix als anys setanta del segle XX i apareix escrita per primer cop a l'informe *Apprendre à être*, dirigit per Edgar Faure (1973) i publicat per la UNESCO. I és el 1990, a Barcelona, quan pren forma en la celebració del I Congrés Internacional de Ciutats Educadores. Allí es va redactar la carta que recull els principis bàsics d'aquest moviment que parteix del convenciment que el desenvolupament dels habitants de les ciutats no es pot deixar a l'atzar. Aquest text s'ha revisat en diferents moments: III Congrés Internacional de Bolonya, el 1994, i VIII Congrés de Gènova, el 2004. L'última versió es va presentar el 26 de novembre de 2020, i reforça temes com la qüestió de gènere i la sostenibilitat, conté un principi específic de salut i cures, atorga més pes a la cultura i incorpora la bretxa digital i el big data.

De l'any 1990 ençà, prop de 500 ciutats han signat els compromisos de la carta i, per tant, han esdevingut membres de l'AICE (Associació Internacional de Ciutats Educadores). Són ciutats d'arreu del món, concretament de 35 països diferents, dels cinc continents, i algunes formen part de xarxes territorials en l'establiment d'aliances per treballar plegades. En aquest moment, hi ha una desena de xarxes, i cadascuna estableix la seva pròpia forma d'organització i funcionament: l'Amèrica Llatina, el nord d'Europa, l'Argentina, Àsia-Pacífic, el Brasil, la Xarxa Estatal de Ciutats Educadores, la xarxa francesa, la italiana, la mexicana i la portuguesa.

A banda de les **xarxes geogràfiques** també s'estableixen lligams per **temàtiques**: ODS (coordinada per Lleida), ciutats igualitàries i lliures de violència de gènere (impulsada per Sevilla), treball cooperatiu (amb la coordinació d'Avilés) i ciutats inclusives (liderada per Vitória-Gasteiz). Així, per exemple, el juliol de 2022 es va reunir a Sevilla la xarxa temàtica *Ciutat educadora davant la cultura de l'odi*, en què una trentena de regidors i tècnics van reflexionar sobre el protagonisme de les ciutats educadores enfront aquest problema global, van generar un debat per ajudar a establir polítiques municipals que lluitin contra aquest fenomen i van cercar models d'intervenció educativa per contrarestar l'odi. Aquesta trobada és un exemple del que suposa la pertinença a l'AICE: elaborar anàlisis de la realitat, generar debat, crear estudis, participar en congressos per compartir estratègies... La web de l'associació⁵ recull la feina feta.

La Carta de Ciutat Educadora, aprovada per l'Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE), aplega 20 principis. Vet aquí un breu resum de cada principi.

a) Dret a la ciutat educadora

1. Tots els habitants d'una ciutat tenen el dret de gaudir en condicions de llibertat i d'igualtat dels mitjans i les oportunitats de formació, entreteniment i desenvolupament personal que la mateixa ciutat ofereix. El dret a la ciutat educadora es proposa com una extensió del dret fonamental de totes les persones a l'educació. La ciutat educadora renova de manera permanent el seu compromís amb la formació dels seus habitants al llarg de la vida en els aspectes més diversos.
2. La ciutat ha de promoure l'educació en la diversitat per a la comprensió, la cooperació solidària internacional i la pau al món, i també una educació que combati qualsevol forma de discriminació, i afavorir la llibertat d'expressió, la diversitat cultural i el diàleg en condicions d'igualtat.
3. Una ciutat educadora ha de fomentar el diàleg entre les generacions, no únicament com a fórmula de convivència pacífica, sinó com a cerca de projectes comuns i compartits entre grups de persones d'edats diferents.

⁵ Web de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores: <https://www.edcities.org/>.

4. Les polítiques municipals de caràcter educatiu s'entendran sempre referides a un context més ampli inspirat en els principis de la justícia social, el civisme democràtic, la qualitat de vida i la promoció dels seus habitants.
5. Els ajuntaments han d'exercir amb eficàcia les competències que els corresponguin en matèria d'educació. Sigui quin sigui l'abast d'aquestes competències, han de plantejar una política educativa àmplia i de caràcter transversal i innovador, i incloure totes les modalitats d'educació formal, no formal i informal, i les diverses manifestacions culturals, fonts d'informació i vies de descobriment de la realitat que es produeixen a la ciutat.
6. Amb la finalitat de dur a terme una actuació adient, les persones responsables de la política municipal d'una ciutat han de tenir informació precisa sobre la situació i les necessitats dels seus habitants [...]. En el procés de presa de decisions en qualsevol dels àmbits de la seva responsabilitat, han de tenir present l'impacte educatiu i formatiu d'aquestes decisions.

b) El compromís de la ciutat

7. La ciutat ha de saber trobar, preservar i presentar la seva pròpia i complexa identitat, un principi que la farà única i serà la base per a un diàleg productiu al seu si i amb altres ciutats.
8. La transformació i el creixement d'una ciutat han d'estar presidits per l'harmonia entre les noves necessitats i la perpetuació de construccions i símbols que constitueixen referents clars del seu passat i de la seva existència [...]. L'ordenació de l'espai físic urbà ha d'atendre les necessitats d'accessibilitat, trobada, relació, joc i esbarjo, i apropar-la més a la natura. La ciutat educadora ha d'atorgar una cura especial a les necessitats de les persones amb dependència.
9. La ciutat educadora ha de fomentar la participació ciutadana des d'una perspectiva crítica i responsable, i per fer-ho, el govern local ha de facilitar la informació necessària i promoure, des de la transversalitat, orientacions i activitats de formació en valors ètics i cívics. També ha d'estimular la participació ciutadana en el projecte col·lectiu a partir de les institucions i organitzacions civils i socials, i tenir presents les iniciatives privades i altres formes de participació espontània.
10. El govern municipal ha de dotar la ciutat dels espais, els equipaments i els serveis públics adients per al desenvolupament personal, social, moral i cultural de tots els seus habitants, amb atenció especial a la infància i la joventut.
11. La ciutat ha de garantir la qualitat de vida de tots els seus habitants, la qual cosa suposa l'equilibri amb l'entorn natural, el dret a un medi ambient saludable i el dret a l'habitatge, el treball, l'esbarjo i el transport públic, entre d'altres.
12. El projecte educatiu explícit i l'implícit en l'estructura i el règim de la ciutat, els valors que aquesta ciutat fomenti, la qualitat de vida que ofereixi, les celebracions que organitzi i les campanyes o projectes de qualsevol mena que prepari han de ser objecte de reflexió i participació, amb els instruments que calgui, per ajudar les persones a créixer personalment i col·lectivament.

c) Al servei integral de les persones

13. L'ajuntament ha d'avaluar l'impacte de les propostes culturals, de lleure, informatives, publicitàries i de qualsevol altra mena, així com les de les realitats que els infants i els joves reben sense cap mediació.
14. La ciutat ha de mirar que les famílies rebin la formació que els permeti ajudar els seus fills a créixer i a fer ús de la ciutat, dins l'esperit de respecte mutu.
15. La ciutat ha d'oferir als seus habitants la perspectiva d'ocupar un lloc a la societat; facilitar-los l'assessorament necessari per a l'orientació personal i vocacional, i possibilitar-los la participació en activitats socials.

16. Les ciutats han de ser conscients dels mecanismes d'exclusió i marginació que les afecten i de les modalitats que revesteixen, i desenvolupar les polítiques d'acció afirmativa necessàries; han d'atendre, d'una manera especial, les persones nouvingudes, immigrants o refugiades, que tenen dret a sentir amb llibertat la ciutat com a pròpia, i han de dedicar esforços a fomentar la cohesió social entre els barris i els seus habitants de qualsevol condició.
17. Les intervencions encaminades a resoldre les desigualtats poden adquirir múltiples formes, però han de partir d'una visió global de la persona, configurada pels interessos de cadascuna i pel conjunt de drets que a tothom incumbeixen. Qualsevol intervenció significativa ha de garantir la coordinació entre les administracions implicades i els seus serveis. S'ha de fomentar també la cooperació de les administracions amb la societat civil organitzada de manera lliure i democràtica en institucions de l'anomenat tercer sector, organitzacions no governamentals i associacions anàlogues.
18. La ciutat ha d'estimular l'associacionisme com a forma de participació i corresponsabilitat cívica amb la finalitat de canalitzar actuacions al servei de la comunitat, i obtenir i difondre informació, materials i idees per al desenvolupament social, moral i cultural de les persones.
19. El municipi ha de garantir informació suficient i comprensible, i incentivar els seus habitants a informar-se.
20. La ciutat educadora ha d'oferir a tots els seus habitants, com a objectiu cada cop més necessari per a la comunitat, formació en valors i pràctiques de ciutadania democràtica: respecte, tolerància, participació, responsabilitat i interès per la cosa pública —programes, béns i serveis.

Del mig miler de municipis que formen part de l'Associació Internacional, n'hi ha pocs amb menys de 5.000 habitants. En destaquen, tanmateix, es Mercadal o Ferreries, nuclis de les illes Balears, o la Vall d'en Bas, a la Garrotxa, el qual, amb 3.143 habitants, és el municipi més petit de l'associació i ha liderat, per cert, la Xarxa de Ciutats Educadores de les Comarques Gironines de l'any 2022 un cop pres el relleu de Palamós i cedir-lo, el 2023, a Lloret de Mar. Aquest grup es va crear el 2016 amb els municipis de les comarques gironines membres de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE). Durant el període en què la Vall d'en Bas va assumir la secretaria, es va afegir un mot al nom de l'entitat: *viles*. En tots els comunicats, en les actes, es parla de Xarxa de Ciutats i Viles Educadores de les Comarques Gironines i se n'assumeix, per tant, la inclusió de municipis petits que també reclamen poder ésser educadors. En aquests espais demogràficament petits també hi ha vida, s'hi desenvolupen projectes, hi ha escoles, activitats... i també hi ha la convicció que l'educació pot ser el centre i l'ànima de les accions. Lloret de Mar, que actualment acull la secretaria de la Xarxa, en servei el nom. Un bon pas, i ben senzill, per valorar i reconèixer els municipis petits que opten per ser educadors.

3.2. Dels Projectes Educatius de Ciutat als Projectes Educatius de Poble

D'acord amb la Carta de Ciutats Educadores, la ciutat esdevindrà educadora quan reconegui, exerceixi i desenvolupi, a més de les seves funcions tradicionals (econòmica, social, política, prestació de serveis...), una funció educadora, en el sentit que assumeixi una intencionalitat per a la formació, la promoció i el desenvolupament integral de tots els seus habitants, començant pels infants i el joves. A partir d'aquesta premissa, i tenint en compte els 20 principis de la carta, moltes ciutats han dut a terme el seu propi projecte educatiu. En aquest document, se'n recullen una anàlisi del municipi i uns objectius pedagògics i metodològics per encaminar-se envers la filosofia de ciutat educadora.

Projecte Educatiu de Ciutat (PEC) és, doncs, una proposta que, liderada pels governs locals, busca el compromís ciutadà amb l'educació, entesa com a procés permanent d'aprenentatge al llarg de tota la vida i que, per tant, va més enllà de l'escola.

Abans dels PEC, trobem altres experiències puntuals que, amb el mateix esperit, s'havien redactat en alguns municipis: el llibre del poble, la ciutat dels infants o els plans locals de formació permanent, per exemple. La majoria acaben incorporant el bagatge als PEC.

El PEC és un instrument que ajuda a definir el model de ciutat que es vol i els valors que el sustenten, a concretar-ne accions i a establir les complicitats necessàries entre administracions i ciutadania per tirar-lo endavant. Els PEC permeten endreçar les polítiques educatives del municipi i, amb la participació ciutadana, elaborar propostes ben planificades.

Qui més ha impulsat i cregut en els PEC és la Diputació de Barcelona, atès que ha donat suport en la creació de molts projectes, i fins i tot va crear, l'any 2004, la Xarxa de Projectes Educatius de Ciutat (Xarxa PEC). En aquell moment, es va ampliar el concepte i també s'hi van incloure, en la mateixa definició, municipis més petits. Actualment, està constituïda per diferents ajuntaments de la província de Barcelona que han manifestat el seu interès i compromís per desenvolupar a les seves ciutats i pobles projectes educatius des d'una concepció integradora, estratègica i participativa. Moltes altres ciutats del país han elaborat els seus respectius PEC, com Lleida, Girona i Tarragona.

A mesura que més ciutats anaven redactant el seu projecte educatiu, alguns municipis petits i mitjans també van aventurar-se en la seva creació i van canviar la denominació per Projectes Educatius de Poble (PEP). Destaquem Argentona, Santa Eulàlia de Ronçana, Caldes o Cassà de la Selva, la majoria dels quals estan actius i marquen les polítiques educadores dels municipis respectius.

Si ens fixem en municipis més petits de 5.000 habitants, trobem projectes iniciats a Borredà, Sant Bartomeu del Grau, Olost o Balenyà. Després de parlar amb els ajuntaments respectius, veiem que avui dia alguns ni recorden què és el PEP, però d'altres sí que ubiquen el document, però és fruit del record, no pas una eina vigent. Només hi ha un municipi, Balenyà, que compta amb un PEP vigent gràcies a una tècnica que s'encarrega d'acompanyar-lo, i fins i tot disposa de web pròpia: pepbalenya.cat.

La tècnica d'aquest municipi osonenc, de 3.700 habitants, valora el PEP com un paraigua de totes les activitats educatives del municipi. Hi ha una comissió que el desenvolupa, el Plenari, formada per les entitats del poble. Actualment, estan a punt d'aprovar una actualització del projecte, per tant, es troben en fase de revisió del PEP existent i de diagnòstic de les noves necessitats. El Plenari es reuneix tres cops a l'any, i després hi ha diferents comissions per fer seguiment de les accions. Aquest pla local, transversal, compta amb pressupost propi. A l'inici, hi havia voluntariat, però a hores d'ara a les reunions només hi participen professionals: mestres, bibliotecària, tècnica de cultura... Un punt feble és la participació ciutadana en les activitats que s'organitzen conjuntament.

Els municipis que han redactat el PEC i el PEP valoren el consens que suposa d'entrada la seva elaboració, i els agents que s'hi impliquen donen valor a la necessitat de treballar en xarxa. En les revisions, es constata, però, una manca de concordança entre el que recull el projecte i la realitat. La posada en pràctica és complexa. Les dificultats han comportat la manca de continuïtat en molts casos. En altres, tampoc hi ha ajudat la politització del respectiu projecte. En l'elaboració dels PEC i els PEP, és difícil aconseguir la participació desitjada. La segmentació de la mateixa Administració fa que costi integrar-lo de forma transversal. Com afirma Mireia Civós (2013),⁶ som davant d'un model molt potent pel que fa a la dimensió socioeducativa la qual, atesa la seva complexitat, no obté la implementació desitjable.

De les experiències rurals, cal deixar constància del treball mancomanat iniciat el 2008 al Lluçanès amb el lema *Lluçanès, territori educador*. D'aleshores ençà s'ha anat actualitzant el projecte en diferents trobades que compten amb els agents educadors i les institucions dels municipis que formen part d'aquesta contrada amb forta identitat i que ha esdevingut comarca oficialment el 2023. Des del Lluçanès, valoren el treball conjunt, coordinat i de qualitat que suposa aquest plantejament de territori educador. La coordinació amb agents educatius del territori i les administracions permet programar l'oferta educativa als diferents pobles del Lluçanès tenint en compte els recursos, els espais i les línies estratègiques, així com les necessitats i les demandes de la població. En destaca l'organització de cursos diversos i el mapa coordinat de formació permanent que s'ofereix anualment a tots els pobles del Lluçanès. Com a punts febles, apunten la manca de recursos econòmics i la dispersió geogràfica entre els pobles de la comarca, una distància que fa que costi participar en les activitats que es realitzen en municipis veïns. A més a més, la baixa densitat de població suposa que costi trobar un nombre d'infants i joves suficient per fer accions concretes. I cal sumar-hi la manca de transport públic per accedir a l'oferta de les poblacions veïnes. Esdevenir oficialment comarca el 2023 pot ajudar el Lluçanès a impulsar el camí d'espai educador.

3.3. Plans Educatius d'Entorn

Els Plans Educatius d'Entorn (PEE) són una iniciativa de col·laboració entre els diferents agents educadors d'una zona impulsats pel Departament d'Educació i amb la implicació d'ajuntaments, escoles i el teixit associatiu local. Hi entren infants, joves i famílies per participar en una comunitat més propera i donar resposta a les múltiples necessitats de la nostra societat.

⁶ «La ciutat educadora i els Projectes Educatius de Ciutat», *Aloma*, núm. 17, 2005.

Van néixer el curs 2004/2005 amb l'objectiu d'aconseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat i contribuir a la cohesió social mitjançant l'equitat, l'educació intercultural, el foment de la convivència i l'ús de la llengua catalana dins d'un marc de col·laboració entre escola, famílies i comunitat.

L'element estratègic clau dels PEE és aconseguir continuïtat i coherència entre les accions dels diferents agents educatius que operen en un territori, una tasca gens fàcil, haver d'encaminar tots els agents educatius, socials, econòmics, culturals, artístics, esportius i de lleure vers una mateixa direcció, però emmarcada plenament en la visió de vila educadora. Cal una xarxa organitzada i el compromís de tots els agents de l'entorn. L'èxit rau en la continuïtat i la coherència educativa, més que en la suma d'accions sense un rumb comú.

Els PEE són un instrument per donar una resposta integrada i comunitària a les necessitats educatives de la població, especialment dels membres més joves de la nostra societat, motiu pel qual molts esforços s'adrecen a l'alumnat i a la comunitat educativa dels centres escolars, amb una sensibilitat especial cap als sectors socials més desafavorits. Segons recullen els principis dels PEE, l'educació de la ciutadania per a un món complex i divers hauria de ser:

- *Integral*: per abastar tots els aspectes de la persona. No solament ha d'instruir i ensinistrar en unes habilitats intel·lectuals determinades, sinó que també ha de facilitar competències socials i proporcionar capacitats per adaptar-se i conviure en una societat canviant.
- *Contínua*: per comprendre tot l'espai-temps vital. El temps de formació ja no es pot entendre avui parcel·lat, d'unes hores al dia (escola) i d'una època (infància i joventut), sinó que ha d'abastar tota la vida.
- *Arrelada*: per tenir uns referents compartits. La incertesa que caracteritza els nostres temps fa que esdevinguin indispensables uns referents identitaris compartits que vinculin les persones a projectes de futur i donin un sentit al treball i la convivència.
- *Cohesionadora*: per promoure la integració social. L'arribada de nova ciutadania al nostre país planteja nous reptes que requereixen una sèrie d'accions innovadores per promoure la cohesió social mitjançant l'educació intercultural i l'ús normalitzat de la llengua catalana en un marc multilingüe.
- *Inclusiva*: per incloure-hi tothom. Per fer-ho possible ha de garantir la igualtat d'oportunitats i evitar qualsevol mena de marginació i exclusió.
- *En xarxa*: per ser-ne tots corresponsables. Cal teixir entre tots una xarxa educativa molt ben cohesionada, i això implica la labor ben articulada, coordinada i coherent de tots els organismes que treballen en l'atenció i l'educació dels membres.

A partir del curs 2020 s'avança en una nova concepció dels PEE, els quals prenen el nom de 0-20. En aquest sentit, d'una banda, s'eixampla l'àmbit d'atenció dels PEE més enllà dels ensenyaments obligatoris, primer, en l'etapa de 0 a 3 anys, que els experts consideren un espai educatiu primordial, tant per als infants com per a les famílies, i que facilita l'èxit en la transició a l'educació primària i permet la detecció precoç de factors de vulnerabilitat, i després, fins als 20 anys, per combatre l'índex d'abandonament escolar, situat en un 17%, lluny encara del 10% fixat en l'estratègia europea per al 2020, motiu pel qual cal avançar en mesures d'acompanyament, orientació i suport a tot aquell alumnat que no es gradua o bé presenta un risc d'abandonament significatiu; i de l'altra, els PEE continuen comptant en els aprenentatges que tenen lloc en els diferents espais educatius pels quals transita l'alumnat: educació formal, família, lleure educatiu, xarxes socials...

L'acompanyament de l'alumnat en la construcció d'un itinerari formatiu personalitzat que vinculi els aprenentatges formals i no formals i doni resposta a les seves necessitats i interessos només es pot fer des d'una visió comunitària, per tant, el nou plantejament dels PEE contempla passar dels plans d'orientació dels centres als d'orientació d'àmbit comunitari, en plena sintonia amb la vila educadora.

També s'hi recull la prioritat de reforçar la família com a primer referent educatiu i responsable del creixement i de la formació dels seus fills. Cal dur a terme un treball conjunt, comunitari, que permeti una acció coherent i coordinada, també amb la família.

Els nous PEE, doncs, avancen cap a un nou model educatiu, atès que:

- Posen l'accent en la xarxa, entesa l'acció comunitària com una nova forma de concebre l'educació més integral i coordinada, de caràcter universal, i no només com una mesura compensatòria orientada a l'alumnat més vulnerable.

- Volen passar del projecte de centre al projecte d'àmbit comunitari amb la voluntat de donar una resposta comunitària més eficaç i coordinada als reptes educatius.
- Cerquen, en la metodologia de treball i aprenentatge en xarxa, una oportunitat de redefinir els processos d'ensenyament-aprenentatge dels centres educatius.
- Aposten per generar un continuïtat educatiu (formal i no formal) que incrementi les possibilitats d'èxit acadèmic, personal i relacional de l'alumnat.
- Promouen l'orientació i l'acompanyament de l'alumnat i les seves famílies dels 0 als 20 anys, especialment en la transició d'etapes educatives i situacions de vulnerabilitat.
- Impulsen la corresponsabilitat escola-família.
- Contribueixen a la construcció d'un país cohesionat des de l'equitat, el respecte a la diferència en un marc de valors i elements compartits, i el compromís cívic.

Alguns punts forts dels PEE

La visió dels PEE de cooperar plegats, tant escola com institucions i entitats, per millorar l'èxit educatiu és el camí encertat. L'estratègia de cercar coherència i continuïtat entre l'educació formal, la no formal i la informal és essencial per a l'eficiència de recursos i per a l'impacte real de les accions.

Els PEE han iniciat una forma de fer, més interconnectada entre escola i població. Els centres educatius s'han anat obrint a l'entorn, i aquest alhora ha anat prenent consciència de la seva tasca educadora.

Han permès desenvolupar l'aprenentatge en xarxa, un concepte que genera consens.

S'hi han destinat recursos, una condició important per poder desplegar els projectes amb qualitat i professionalitat, sostinguts en el temps.

Se n'han avaluat els impactes. Des de documents d'Ivàlua⁷ (Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques) fins a una colla de tesis doctorals centrades en els PEE, trobem documentació que analitza a fons l'èxit dels programes. A més a més, cada PEE contempla l'anomenada «avaluació d'impacte», una revisió que s'ha de realitzar cada quatre anys i que vol ser un moment de reflexió compartit i participat per fer els canvis necessaris en el rumb del pla perquè s'assoleixin, al màxim, els objectius. Aquesta avaluació té dues finalitats: conèixer l'impacte sobre l'èxit educatiu, la cohesió social i cada un dels objectius generals dels plans, i meditar la situació per poder planificar les línies de continuïtat del treball educatiu endegat en el territori d'una manera sostenible.

Al llarg dels anys d'experiència dels PEE, s'han pogut recollir moltes iniciatives, i avui disposem d'un banc de bones pràctiques sorgides arran dels PEE.

Dificultats dels PEE

Es constata que alguns municipis que comptaven amb iniciatives prèvies als PEE, com ara Projectes Educatius de Ciutat (PEC), van alinear els propòsits dels PEE amb els del PEC per dotar de coherència les accions i evitar duplicitats. Mantenir els PEE i els PEC ha provocat desconcert en més d'un cas.

La manca de referents clars en alguns territoris ha fet que alguns PEE no s'hagin desenvolupat al màxim. L'estructura per dur-los a terme ha estat resultat poc operativa. S'han creat comissions participatives, grups de treball, la comissió operativa i la comissió institucional, i algunes han acabat desapareixent perquè eren feixugues i no responien a necessitats reals, i s'han vist més com a òrgans polítics que com a espais reals de debat i transformació. És important adequar l'estructura a la realitat del territori.

La coordinació entre escola i agents educadors no és fàcil. Les realitats de cada espai són diferents, els horaris laborals, també. Cal voluntat de pertànyer als PEE, i més voluntat encara de participar en les reunions i comprometre's a desenvolupar accions. *A priori*, als PEE hi participen l'administració local, els centres educatius, els serveis educatius del territori, les AFA, també l'alumnat, professionals d'altres departaments de la Generalitat, el teixit associatiu del municipi i les entitats culturals, esportives i de lleure. La coordinació d'aquest conglomerat requereix un temps i una traça en lideratge d'equips.

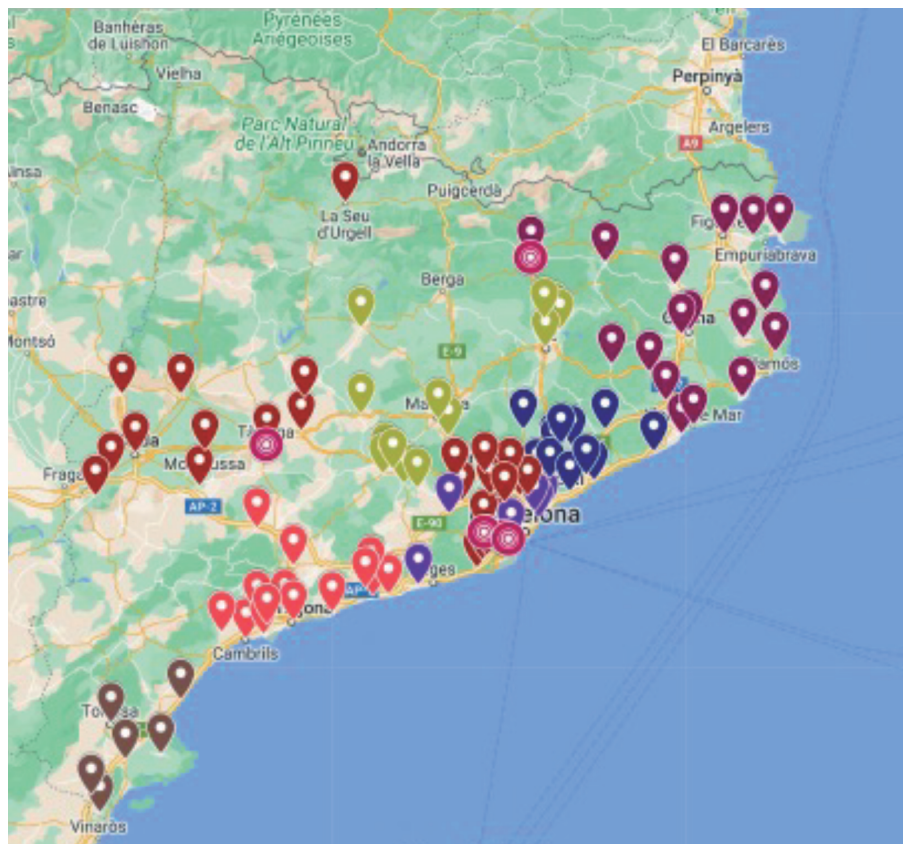
7 «Experiències pilot dels Plans Educatius d'Entorn (PEE) 0-20. Avaluació de les accions prioritàries», *Ivàlua* [desembre 2020].

Un dels objectius fixats en el naixement dels PEE, l'any 2005, era promoure l'educació intercultural i l'ús de la llengua catalana com a element de cohesió social. Només cal parar l'orella en els espais vitals dels nois i noies per corroborar que aquesta meta no només no s'ha acomplert, sinó al contrari, l'ús de la llengua va a menys, com validen també tants i tants estudis que s'han anat publicant darrerament.⁸

En el cas de municipis petits, on no hi ha centres d'educació secundària, és necessari un treball intermunicipal que no resulta fàcil. Les possibilitats extraescolars també són més limitades que a les grans ciutats i, exceptuant el futbol, costa trobar experiències mancomunades arrelades al territori.

La participació de famílies continua essent un repte en molts indrets on tenen un PEE vigent des de fa anys. Passa el mateix amb la participació d'infants de famílies vulnerables a les activitats extraescolars o grups de lleure, com ara esplais i agrupaments escoltes. És molt important per a la cohesió i l'equitat social, però les estratègies per als punts de trobada són feixugues.

Mapa dels PEE vigents⁹

3.4. Educació 360

El gener de 2018, la Fundació Jaume Bofill, la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica i la Diputació de Barcelona van crear l'aliança Educació 360, que actualment compta amb l'adhesió d'ajuntaments, escoles, consells comarcals i altres entitats i institucions.

La xarxa Educació 360 té molts paral·lismes amb els PEE. De fet, en recull el bagatge, i ambdós projectes persegueixen un mateix objectiu, com descriu l'estudi comparatiu encarregat per la Fundació Jaume Bofill:¹⁰ «Ambdós es proposen partir i construir una nova cultura col·laborativa.»

⁸ *Enquesta a la joventut de Barcelona 2020*, en què es constata que l'ús del català entre els joves no passa del 25% a la meitat dels districtes de ciutat, o l'estudi sociolingüístic de l'alumnat de quart d'ESO a Catalunya 2022, que recull que només una quarta part (un 25,4%) identifica el català com la seva llengua.

⁹ https://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/entorn_pee/.

¹⁰ ARGELAGUÉS, T.; BERGER, R.; IGLESIAS, E. (coord.). *Contribucions dels Plans Educatius d'Entorn a la iniciativa Educació 360*.

Talment com en els PEC, PEP i PEE, a Educació 360 l'acció educativa és entesa com un procés transversal i permanent en què la comunitat educativa és corresponsable de la generació d'oportunitats educatives. Totes les propostes necessiten el suport d'un context legislatiu i tècnic que, des dels principis de la inclusió i l'equitat educativa, les faci viables. I tant els PEC, els PEE com els projectes 360 pretenen construir l'èxit educatiu a partir de la corresponsabilitat dels agents i reconèixer la base comunitària de l'educació.

En aquests moments, la Xarxa Educació 360 recull, en bona part, el treball fet al llarg dels anys a Catalunya en educació comunitària; duu a terme estudis de temes d'actualitat, desenvolupa accions concretes i jornades, recull experiències a la web, i fa xarxa amb altres països que treballen també en sintonia amb l'educació a temps complet, com França, Alemanya, l'Uruguai o el Regne Unit.

Manifest

El manifest que signen municipis, escoles i entitats que volen sumar-se a la xarxa 360 inclou set punts bàsics¹¹ amb l'objectiu d'oferir més oportunitats educatives i millors per a tothom:

- Els nois i noies aprenen en tots els espais de la seva vida quotidiana.
- S'eduquen en tots els seus temps.
- Les oportunitats educatives d'arreu són cabdals en l'itinerari personal.
- Garantir el procés educatiu és també alinear i connectar els aprenentatges.
- L'equitat és el principal repte en l'accés a les noves oportunitats educatives.
- Convertir l'educació dels espais i els temps no lectius en política pública.
- El canvi educatiu ha d'incorporar la mirada d'Educació360.

Compromisos

D'aquest manifest, emanen diferents compromisos que assumeixen com a propis els socis i promotors de la xarxa: administracions públiques, centres educatius, moviments de lleure, xarxes d'infància i del tercer sector, xarxes d'entitats esportives i entitats en general. Aquests compromisos són els següents:

- Considerar l'interès superior de l'infant, reflectit a l'article 3 de la Convenció Internacional sobre els Drets de l'Infant, i a l'article 40.3 de l'Estatut de Catalunya davant de qualsevol altre criteri a l'hora de dissenyar, implementar, dinamitzar, intervenir, gestionar i avaluar qualsevol activitat, i vetllar pel desenvolupament integral (motriu, afectiu, cognitiu i social) dels infants i els adolescents en el foment de valors de respecte, solidaritat, sostenibilitat.
- Identificar-se com un agent que garanteix el respecte i la promoció dels drets de l'infant recollits a la Convenció Internacional sobre els Drets de l'Infant, la Llei d'educació de Catalunya (12/2009) i la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (14/2010).
- Contribuir a la igualtat d'oportunitats i a l'equitat recollida en l'accés a les activitats educatives i de lleure recollides als articles 29 i 41 de la LEC (12/2009) i al 57 de la Llei d'infància (14/2010).
- Tenir vocació de servei públic. Ha d'oferir accés universal a l'activitat sense discriminació, amb estratègies d'inclusió i integració, i amb vocació de millora del seu entorn.
- Vetllar perquè les propostes tinguin vocació d'alineament amb el projecte educatiu territorial i el projecte educatiu de centre, si s'escau.
- Fomentar el desenvolupament de competències necessàries per a l'èxit educatiu dels infants i els joves, i a l'hora cercar la personalització de l'aprenentatge, i promoure propostes complementàries i en coherència amb els altres entorns educatius de l'infant i espais on aquest pugui significar els seus aprenentatges.

Oferir activitats de qualitat fent propostes adequades als infants i als joves als quals va destinada l'activitat, i que incorporin la innovació com a pràctica habitual.

¹¹ Annex 3.

- Incorporar processos de planificació, seguiment i avaluació de la programació i la millora contínua com a part del seu procediment usual.
- Els professionals, treballadors i voluntaris que realitzen les activitats, més enllà de la seva especialització concreta, han de tenir intencionalitat educativa, i no només expertesa en la matèria.
- Incorporar la dimensió comunitària i de vinculació amb el territori, amb vocació de treball en xarxa.
- Promoure el treball col·laboratiu amb altres agents del territori, corresponsabilitzant-se i coliderant les iniciatives que de forma conjunta es dissenyin per a la millora de l'èxit educatiu i de les oportunitats educatives dels infants i els joves.

Municipis petits

Hi ha una xarxa estesa de municipis que ja formen part d'Educació 360. Es constata, però, que la majoria són municipis grans i majoritàriament de l'àrea de Barcelona, fet, d'entrada, comprensible, perquè una de les institucions fundadores i que hi aporta recursos econòmics és la Diputació de Barcelona.

Un dels municipis petit que ha desenvolupat accions amb l'objectiu d'una educació a temps complet —i que compta amb el patrocini de la Diputació— és Castellbell i el Vilar,¹² un poble de 3.500 habitants. El curs 2016/2017 va oferir activitats extraescolars (educació musical, tennis i cuina) a infants i joves de primària i secundària, i va mirar d'implicar-hi famílies. No és ben bé un projecte Educació 360, però ha servit per constatar algunes debilitats i dificultats d'implementar aquest nou paradigma: la manca d'implicació dels equips directius de l'escola i l'institut del poble, perquè ho veuen com una feina extra; la dificultat de comptar amb les famílies, atès que hi ha una manca de cultura participativa de les famílies en l'educació, i el poc impacte real en els infants i els joves, perquè només es van apuntar 26 persones a les activitats programades. Aquest cas, l'únic recollit d'un municipi petit, ens permet constatar que no es poden desenvolupar projectes sense comptar amb els agents educadors, que cal tenir en compte els joves per planificar els projectes i que no es pot crear xarxa 360 des de «dalt», sinó que cal cultura participativa de tots els agents: ajuntament, centres, claustrer, famílies i entitats de l'entorn. Val a dir que Castellbell ha continuat desplegant altres projectes i s'ha convertit en un municipi pilot de la xarxa, perquè ha fet que el Consell Escolar Municipal passés a Consell Educatiu Municipal, i ha desenvolupat accions per empoderar les famílies i implicar-les com a agents actius en la comunitat educativa i per connectar diferents actuacions municipals adreçades als joves.

Destaca també la posada en marxa de la *Taula Moianès, territori educador*, un projecte mancomanat a la comarca del Moianès que treballa en la perspectiva 360. Una de les primeres tasques dutes a terme ha estat oferir un servei de migdia educatiu a totes les escoles de la comarca. S'ha construït de forma participativa (AFA, ajuntaments, consell comarcal i centres educatius) un model de temps del migdia educatiu que garanteix una qualitat educativa i alimentària, i connectat amb els projectes educatius dels centres. A més, també es protegeix l'equitat en el seu accés. Així, el temps educatiu del migdia és concebut com a palanca de canvi per avançar en la igualtat d'oportunitats educatives a la comarca.

3.5. Projectes Educatius Col·laboratius i Comunitaris

Sant Vicenç dels Horts, l'Hospitalet de Llobregat, Mataró, Olesa de Montserrat o Barcelona són alguns municipis que actualment tenen un Projecte Educatiu Col·laboratiu i Comunitari (PECC) vigent, i que aborden problemàtiques educatives i socials complexes, com l'èxit escolar, la pobresa infantil, la transició escola-treball o la salut psicosocial dels infants i els joves.

Els PECC neixen com una nova manera de plantejar els projectes educatius del segle XXI basats en la idea d'educació en xarxa, tenint present el vessant relacional i de col·laboració, però també la globalitat del sistema, la comunitat. L'objectiu és donar respostes conjuntes a reptes educatius compartits, és a dir, trencar amb la individualitat i la fragmentació, que cada cop serà més present en la societat i, de vegades, també en l'àmbit educatiu. Talment com hem vist en els PEC, els PEE o l'Aliança Educació 360, els PECC es basen en el treball en xarxa.

Perquè els PECC siguin viables cal:

- Corresponsabilitat: construir un compromís conjunt i un propòsit compartit.

¹² *Educació a temps complet en un petit gran municipi: Castellbell i el Vilar*. Fundació Jaume Bofill, 2018.

- Horitzontalitat: equitat a través de la governança democràtica i el lideratge compartit entre els seus membres.
- Col·laboració: construir relacions de col·laboració entre els membres del PECC basades en la confiança mútua i el *win-win*.
- Transversalitat: integrar la diversitat de visions a través de la planificació i execució del PECC.
- Projecció: promoure un enfocament estratègic orientat a la innovació que impulsa els PECC a la millora contínua.

Troblem experiències desenvolupades dels PEEC arreu del món. En són pioners França, el Regne Unit, els Estats Units, Dinamarca, el Brasil i l'Argentina.

Els PECC se centren en el procés qualitatiu de transformació de la comunitat mitjançant la millora de la interacció entre els professionals i la creació d'una nova manera de treballar junts sobre una base de confiança a través d'un coneixement fonamentat en la discussió interdisciplinària i la col·laboració entre els professionals socials i educatius de la comunitat (Díaz-Gibson i Civís, 2014).

3.6. Altres iniciatives

3.6.1. Consell Escolar

Els consells escolar són uns organismes de participació educativa que hi ha en tots aquells pobles, petits o grans, que disposen d'una escola. Així doncs, el CEC (Consell Escolar de Centre) és l'òrgan de participació de la comunitat educativa, el qual incorpora famílies, alumnat, professorat, equip directiu, representants d'administració i serveis i de l'administració local en el govern dels centres; esdevé una democratització de l'escola, i suposa fer responsables del funcionament de l'escola totes les persones. La funció principal del Consell Escolar és participar en la presa de decisions en relació amb tots els temes importants per al funcionament i l'organització del centre: projecte educatiu, programació general, gestió econòmica...

A les poblacions més grans, hi ha el Consell Escolar Municipal (CEM), un organisme de consulta i participació dels sectors de l'ensenyament no universitari que pot ajudar en els criteris d'emplaçament de centres, planificar l'admissió d'alumnat, desenvolupar accions per l'equitat educativa, fomentar la innovació i la qualitat pedagògiques o proposar dies no lectius per al conjunt de la ciutat, entre d'altres. És, doncs, un organisme de consens.

Hi ha també el Consell Escolar Territorial (CET), que s'encarrega de la visió educativa d'una demarcació i del qual formen part representants de tots els sectors de la comunitat educativa, inclosos sindicats, organitzacions empresarials i representants municipals, però així com els CEC i el CEM desenvolupen una tasca activa, el CET és un organisme consultiu que no es convoca amb gaire freqüència. N'hi hauria d'haver als 12 serveis territorials que el departament té desplegats a Catalunya, però a la pràctica se n'han convocat molt puntualment. El darrer cas, i mediàtic, ha estat durant el primer trimestre del curs 2023/2024, període durant el qual la Conselleria d'Educació ha reactivat els CET arreu del país¹³ per acarar el debat de l'ús dels mòbils als centres educatius.

Finalment, es va crear el Consell Escolar de Catalunya, organisme superior de consulta i participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari dins l'àmbit de l'Administració de la Generalitat. Integra representants dels diversos sectors de la comunitat educativa i constitueix una manifestació de la voluntat contínuament renovada de participació social en la política educativa del país. Té la missió d'estimular el diàleg, la reflexió i la creació i difusió de coneixements que contribueixin a la qualitat de l'educació i a plantejar canvis i millores del sistema. Convoca periòdicament jornades de reflexió d'àmbits diversos que permeten que la comunitat educativa expressi els seus posicionaments i punts de vista amb vocació constructiva i orientació al futur.

3.6.2. Consell Nacional de la Infància i l'Adolescència de Catalunya

El CNIAC es va constituir el 20 de novembre de 2014, coincidint amb el 25è aniversari de la Convenció sobre els Drets dels Infants. En aquell moment, reunia les 23 poblacions que comptaven amb un consell infantil propi.

¹³ <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/554902/departament-deducacio-primers-passos-debate-sobre-regulacio-dels-telefons-mobils-als-centres-educatius>.

Entre les funcions del CNIAC, hi ha la de representar els interessos dels infants i adolescents de Catalunya; fer propostes als organismes competents; opinar sobre aquelles actuacions que els afecten; afavorir la imatge positiva dels infants i joves; sensibilitzar la societat sobre el dret a ser escoltats i a participar; proposar informes i estudis sobre temes relacionats amb aquest col·lectiu, i fer projectes d'interès nacional relacionats amb les polítiques d'infància. És per això que els infants i els adolescents es reuneixen en assemblea periòdicament per representar cada municipi.

L'assemblea escull democràticament els següents càrrecs per un període de dos anys que, si s'escau, només poden ser renovats un cop:

- Presidència.
- Vicepresidència Infantil i Vicepresidència Adolescent.
- Secretariat.
- Vocals de l'Assemblea.

De la Junta, també en forma part, de manera honorífica, el conseller de la Generalitat responsable de polítiques d'infància.

Els membres del CNIAC treballen en comissions, si són projectes temporals, i en grups de treball, en cas de projectes permanents. En aquests moments hi ha quatre comissions de treball: Comissió de Comunicació Interna, Comissió de Comunicació Externa, Comissió de Seguiment de Règim Intern i Nous Consells i Difusió.

Un dels grans encerts del CNIAC és que poden participar-hi representants d'infants i adolescents dels municipis de Catalunya, amb la mateixa veu i el mateix vot, independentment de la mida de la població. El repte és, de tota manera, arribar a més municipis, perquè en aquests moments només s'hi troba representada una petita part del país. Per aconseguir aquest objectiu cal modificar l'estructura complexa vigent, poc atractiva per als protagonistes, i donar-li agilitat i frescor perquè motivi a participar-hi.

3.6.3. Ciutats Amigues de la Infància

Ciutats Amigues de la Infància és un reconeixement d'Unicef als municipis compromesos amb els drets de la infància i l'adolescència que té com a finalitat vincular la Convenció dels Drets dels Infants amb les polítiques locals d'infància i adolescència. A la pràctica, el programa promou el treball en quatre eixos:

- Donar suport a la creació de plans municipals per a la infància, en què els drets dels infants són prioritaris i reben suport pressupostari.
- Promoure sistemes de participació en la vida pública municipal en què els infants siguin protagonistes.
- Impulsar polítiques municipals que afavoreixin el desenvolupament dels drets dels infants.
- Promoure el treball en xarxa entre governs locals per compartir informació, solucions, projectes...

Es valora, doncs, la participació infantil i adolescent en l'àmbit local, com ara els consells infantils esmentats al punt anterior, que conflueixi en espais supramunicipals com el CNIAC. En l'àmbit estatal, Unicef convoca trobades periòdiques de consells infantils i adolescents, i en aquests moments treballa per la formació d'un Consell Estatal de la Infància i l'Adolescència.

Formar part formalment de Ciutats Amigues de la Infància requereix, a banda de voluntat, una paperassa que només es poden permetre les ciutats que compten amb tècnics d'educació implicats en aquest àmbit. Entre altres documents, cal redactar un Pla Local de la Infància i l'Adolescència, que s'afegiria al reguitzell de sigles anomenades fins ara, i que coincidiria en objectius i iniciatives amb altres projectes endegats.

Els pobles petits, malgrat que es comprometin a treballar en pro dels drets de la infància i per millorar la vida, les oportunitats i el benestar d'infants i adolescents, ho tenen molt difícil per aparèixer al mapa.¹⁴

¹⁴ <https://ciudadesamigas.org/reconocimiento-ciudades-amigas-de-la-infancia/mapa/>.

3.6.4. Pla Local de la Infància i l'Adolescència

El Pla Local de la Infància i l'Adolescència (PLIA) és una eina estratègica que permet diagnosticar, reflexionar, debatre, fer aportacions i dissenyar línies d'actuació conjuntes entre tots els agents implicats en l'atenció a la infància d'un municipi. Talment com un PEP, un PEC, un PEE o un PECC, el PLIA s'ha de redactar comptant amb la participació ciutadana.

Per redactar-lo cal preveure tres propòsits principals:

- Conèixer la situació actual de la infància, l'adolescència i les famílies del municipi a través d'un treball de camp i amb una mirada integral que tingui en compte tant les dades estadístiques com les visions de tots els agents implicats.
- Recopilar totes les accions que s'estan duent a terme al municipi en matèria d'infància i adolescència. Aquí s'hi poden encabir, si n'hi ha, la resta de sigles de planificacions i projectes.
- Definir línies d'actuació conjuntes per abordar les polítiques d'infància, adolescència i família al municipi. A partir dels resultats del mapa sociodemogràfic, de recursos i de visions del municipi, s'elabora una definició de les principals línies d'actuació del PLIA. Aquesta definició cal executar-la amb un consens municipal suficient per garantir-ne la continuïtat més enllà del pla d'actuació del mandat en curs.

Tal com hem apuntat al punt anterior, per formar part de Ciutats Amigues de la Infància cal tenir elaborat i aprovat un Pla Local de la Infància i l'Adolescència.

3.6.5. Pacte per la Infància a Catalunya

El Pacte per la Infància a Catalunya va ser signat per setanta agents institucionals, polítics, econòmics i socials el 19 de juliol de 2013. És un compromís de país pel benestar dels infants i adolescents a Catalunya, un acord social, consensuat i signat pels principals agents institucionals, socials i econòmics, després d'un procés participatiu obert i crític, per donar resposta a les necessitats de la infància i l'adolescència, posar-la al centre de les polítiques públiques i donar-li la veu i la visibilitat com a ciutadania de ple dret ara i aquí. En paraules del Pacte: «La infància forma part de l'actiu d'un país, que n'és el present i que en serà també el futur.»

Per elaborar-lo es va comptar amb un procés participatiu amb recursos atractius, com el *Joc del Pacte*. Es constata que de vegades la preparació provoca més impacte en la ciutadania que el document final en si. És essencial comunicar les accions realitzades per mostrar la feina feta i valorar les persones que han ajudat a fer-ho possible.

Està orientat a impulsar polítiques integrals que tinguin en compte la perspectiva dels infants i els adolescents, ha de permetre prioritzar les polítiques adreçades a aquest col·lectiu i facilitar nous espais per a la construcció del seu present i el seu futur. Ha de significar un salt qualitatiu en les polítiques d'infància, un projecte ambiciós que no només ha de donar eines per protegir i atendre aquest col·lectiu en situació de risc o desemparament, sinó que també ha d'incloure mesures de prevenció, fomentar la participació i promocionar els drets, els deures i les oportunitats dels infants i els adolescents.

Entre les mesures per desplegar el Pacte hi ha el Pla d'Atenció Integral a la Infància i l'Adolescència 2015-2018. Es va realitzar una diagnosi de la realitat i es van establir objectius, mesures i indicadors que, de moment, ni han estat avaluats ni han tingut seguiment.

3.6.6. Taula Nacional per la Infància i l'Adolescència

La Taula Nacional per la Infància i l'Adolescència neix fruit del Pacte. L'article 2 del Decret 250/2013, de 12 de novembre, de la Taula Nacional i les taules territorials i locals d'infància, concreta les següents funcions de la Taula Nacional de la Infància de Catalunya:

- Desplegar els objectius estratègics, les mesures i les prioritats del Pacte per a la Infància fixant, anualment, els objectius operatius necessaris i fent el seguiment en el marc del Pla d'Atenció Integral a la Infància i l'Adolescència.
- Coordinar les diverses administracions i institucions en la promoció social de la infància i l'adolescència, i també en la detecció i la intervenció davant possibles situacions de risc o desemparament, especialment pel que fa als maltractaments infantils.
- Promocionar i coordinar, en l'àmbit territorial corresponent, la planificació local o comarcal dels recursos preventius en la infància i l'adolescència en col·laboració amb els ens locals.
- Coordinar tots els agents implicats per potenciar el treball en xarxa, especialment en els àmbits de l'educació, la salut, els serveis socials, la seguretat, el treball, la justícia, la joventut i les dones, quan l'exercici de les competències respectives afecti la infància i l'adolescència del territori.
- Establir la coordinació necessària amb l'Observatori dels Drets de la Infància.
- Establir la coordinació necessària amb l'adjunt o l'adjunta per a la defensa dels drets de la infància i l'adolescència del Síndic de Greuges.
- Constituir i liderar les taules territorials d'infància i promoure les taules locals d'infància.
- Elevar propostes d'iniciatives o polítiques d'infància o adolescència als departaments afectats.
- Constituir la Comissió Tècnica de la Taula Nacional de la Infància de Catalunya.
- Establir l'estructura de la Comissió Tècnica de la Taula Nacional de la Infància de Catalunya en seccions i la seva composició, a proposta de la mateixa Comissió Tècnica.
- Elaborar estudis, informes i recomanacions sobre els diferents programes, actuacions i normativa dels diversos departaments i ens locals en relació amb la infància i l'adolescència.
- Emetre informes i propostes sobre el conjunt d'equips que atenen la infància i l'adolescència.
- Elaborar instruments tècnics de col·laboració i informació, documents de comunicació, protocols de coordinació i atenció, guies, directoris de recursos o altres instruments similars.
- Fer el seguiment de l'evolució de la despesa pública en matèria d'infància i adolescència i incorporar-hi també la perspectiva de gènere.
- Proposar processos de participació.
- Proposar l'organització de jornades, seminaris i conferències sobre les polítiques d'infància i adolescència.
- Resoldre les diferències en l'aplicació de circuits, protocols i criteris tècnics que no s'han pogut solucionar en l'àmbit de les taules territorials d'infància.

La Taula s'estructura en el ple, com a màxima representació; la Comissió Tècnica, que fa el seguiment del Pla d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, i els grups de treball i les taules territorials d'infància.

El decret d'aprovació de la Taula Nacional i les taules territorials també recull l'aprovació de les taules locals d'infància, uns òrgans administratius de caràcter col·legiat adscrits a un ens local que s'encarrega d'impulsar la constitució i n'assumeix la Presidència. Les taules locals d'infància col·laboren en el desenvolupament de les directrius de la Taula Nacional de la Infància de Catalunya i de la corresponent taula territorial d'infància dins de l'àmbit territorial respectiu, i es poden organitzar en grups de treball, en la forma prevista per a les taules territorials. En algunes ciutats, la Taula Local forma part del Pla Local de la Infància i l'Adolescència i esdevé un espai de seguiment del mateix pla. Per eficàcia dels recursos i per evitar duplicitats, és important que reculli la llarga experiència prèvia de treball en xarxa del municipi.

3.6.7. Observatori dels Drets de la Infància

És un òrgan col·legiat, assessor i consultiu de la Generalitat en matèria dels drets de la infància a Catalunya en què participen entitats públiques, privades i experts en l'àmbit de la infància i l'adolescència. Es defineix com un instrument específic per contribuir de manera eficaç a la divulgació, el foment, el respecte i la garantia dels drets de la infància i l'adolescència.

Es va crear l'any 2006 amb les funcions següents:

- Promoure l'adopció de les mesures necessàries per aconseguir el màxim grau de divulgació dels drets reconeguts als infants i els adolescents d'acord amb el que disposa l'article 42 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989, i amb el que estableixen els articles 3, 4 i 16 de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.
- Promoure estudis sobre les necessitats, les condicions de vida i l'adequació de l'ordenament jurídic dels infants i els adolescents.
- Elaborar i formular propostes d'actuacions als organismes competents de la Generalitat en matèria de protecció, provisió, prevenció i participació infantil i juvenil.
- Assessorar el Govern en l'àmbit de la infància i l'adolescència a Catalunya.

En formen part experts en infància, vocals d'entitats que treballen amb infants i membres de les AFA i del CNIAC, entre d'altres. Es reuneixen en plenari trimestralment.

El darrer treball publicat ha elaborat un document adreçat a professionals dels mitjans de comunicació sobre el tractament de la salut mental infantil i juvenil. El decàleg demana que es tinguin en compte la perspectiva i la veu d'aquests infants i adolescents, entre d'altres.

3.7. Experiències internacionals

Per acabar aquest recull d'experiències desplegades a casa nostra, una breu pinzellada per alguns països que han aplicat mesures d'Educació 360. Són iniciatives, en bona part, centrades en la infància i amb l'objectiu d'intentar oferir un temps educador de qualitat dins i, sobretot, fora les aules, polítiques d'educació a temps complet¹⁵ que poden inspirar un model propi al nostre país.

França

L'any 2013, el govern francès va aprovar una reforma dels horaris escolars amb l'objectiu d'augmentar el rendiment acadèmic, transformar les escoles en un espai que anés més enllà de la vida acadèmica i donar l'oportunitat a tots els infants per tenir accés a activitats d'educació no formal: activitats esportives, culturals, artístiques, etc.

La reforma (PEdT-Projet Éducatif de Territoire) va establir la reorganització del temps lectiu, que va passar d'estar distribuït en quatre jornades a fer-ho en cinc: 3 hores al matí i 2.15 a la tarda, excepte els dimecres, en què només s'imparteixen 3 hores al matí, la qual cosa va facilitar una millor articulació entre el temps escolar i les activitats extraescolars. Els ajuntaments van esdevenir responsables d'organitzar, en el marc d'un Projecte Educatiu Terri-

¹⁵ Vegeu la publicació *Polítiques d'educació a temps complet. Referents internacionals per construir un model a Catalunya*.

torial, el temps no lectiu (d'una durada de 45 minuts al dia) i de concretar els horaris escolars d'entrada i sortida. El govern va habilitar línies d'ajuda econòmica per contribuir a finançar parcialment aquesta nova despesa municipal. Actualment, són molts els infants que han pogut accedir a activitats extraescolars, però la varietat i la qualitat de les activitats s'està veient desigual, segons la voluntat política de l'Administració local.

Alemanya

El model alemany d'escoles a temps complet s'anomena Ganztagschulen (GTS). A més de les classes al matí i el servei de menjador, els centres han d'oferir com a mínim activitats extraescolars tres tardes a la setmana per cobrir 8 hores. La direcció de l'escola s'encarrega que les activitats tinguin relació amb el currículum acadèmic i la mateixa direcció és la que supervisa l'activitat extraescolar. La gestió s'ha externalitzat i la duu a terme una fundació independent de l'administració pública educativa. Hi ha GTS de caràcter voluntari, majoritari a les escoles alemanyes, n'hi ha que són obligatòries per a tot l'alumnat i altres contempen un model mixt, semiobligatori, que pot afectar un dia o dos de la setmana. El projecte està consensuat pel Govern federal i un 71% de les escoles s'hi han implicat. Tanmateix, des del 2017 cada estat aplica el seu model i no hi ha una política homogènia. Per resoldre-ho s'està tramitant una llei federal d'educació a temps complet per implementar-la a partir del curs 2026/2027.

Àustria

Amb l'objectiu d'estendre el model d'escola a temps complet, el curs 2006/07 es va introduir un canvi en la normativa escolar austríaca: totes les escoles van passar a estar obligades a organitzar una oferta de tarda, si un mínim de 15 famílies la sol·licitaven. Ha tingut més acceptació a secundària, que depèn de l'Estat, que a primària, que depèn dels governs locals.

Suïssa

El model que segueix, anomenat Tagesschulen, s'està desenvolupant i sorgeix, sobretot, vinculat a la finalitat de facilitar la conciliació de la vida familiar i laboral de les famílies. Per tant, no hi ha un objectiu prioritari d'educació comunitària.

Uruguai

L'alumnat d'Uruguai assisteix a 4 hores lectives de classe. Les Escuelas de Tiempo Completo (ETC), en canvi, ofereixen set hores i mitja diàries, perquè tenen altres activitats complementàries a les tardes. Són centres de barris empobrits, amb objectiu compensatori de les desigualtats socials i educatives. L'equip docent dina amb els infants i a la tarda compta amb talleristes especialitzats. Hi ha, a més, un altre model que inclou una educació més global, Escuelas de Tiempo Pedagógico Extendido (ETE), adreçat a centres ubicats als barris de classe mitjana. Actualment, de les 2.200 escoles del país, 242 són ETC i 70, ETE. L'objectiu del Ministeri d'Educació és arribar a un 20% d'escoles en horari ampliat a curt termini.

Regne Unit

L'horari de les escoles de la Gran Bretanya és de 9.00 a 15.30 h, i inclou una pausa per dinar al migdia. L'any 2004 es va aprovar la Children Act, que va posar els fonaments legals de les Full Service Extended Schools, o «centres educatius de temps complet i de servei integral». Els centres adherits oferien activitats de 8.00 a 18.00 h: esports, formació d'adults, serveis de suport familiar, salut o ocupació... La coalició de partits conservadors que va entrar al govern el 2010 va paralitzar el desenvolupament d'aquest sistema i va modificar la política educativa per tornar a un model escolar més tradicional centrat en la classe, el control i la qualitat de l'ensenyament lectiu. No obstant això, l'experiència de les Extended Schools deixa com a llegat un conjunt de lliçons interessants sobre les fortaleeses d'aquest tipus d'enfocament: el seu potencial a l'hora de generar canvis en els infants, les famílies i la comunitat; la idoneïtat de crear la figura de coordinador de serveis a cada centre educatiu; la importància d'emmarcar el projecte de centre en els plans estratègics locals a fi d'aprofitar les sinergies amb la resta d'actors del municipi, i la necessitat de mantenir l'estabilitat de la política per facilitar als centres escolars i a les juntes educatives locals una planificació a llarg termini.

Portugal

Les Escoles a Tempo Inteiro s'inicien el 2005 amb l'objectiu d'ampliar el marc horari d'obertura de les escoles de les 15.30 a les 17.30 h. Arran dels mals resultats del país a l'informe PISA, reforcen la qualitat i el temps educatiu. Avui quasi el 100% dels centres tenen aquesta oferta, que és gratuïta, però no obligatòria, per als infants. Un 75% d'alumnat hi participa. El model funciona millor en aquells municipis que aporten ingressos extres. On hi ha més implicació municipal, s'esdevé una mirada 360 en l'oferta i s'amplien les activitats que desenvolupen competències esportives, artístiques, científicotècniques, de vinculació amb l'entorn, comunitàries...

4. Experiències educadores al Palau d'Anglesola

En aquest espai trobareu bones pràctiques desenvolupades des de fa quatre anys al Palau d'Anglesola, quan un nou equip de govern va entrar a gestionar el consistori amb un sarpat enorme d'il·lusió però cap experiència en l'àmbit de l'administració. Són experiències senzilles, però fermes, fruit de la voluntat d'esdevenir aquesta vila educadora que mira de relatar el treball. I justament compartir-les en aquest espai permet realitzar-ne una lectura crítica, valorar el que ha funcionat i analitzar les millores que s'hi podrien implementar.

4.1. Treball en comissions

Amb l'objectiu de fomentar la participació ciutadana al Palau d'Anglesola, s'han creat comissions que dinamitzen la vila en àmbits diversos. Les comissions són grups oberts, apolítics, formats per persones a qui atrau una temàtica concreta i decideixen aportar part del seu temps i talent perquè el poble funcioni millor. Hi ha l'acompanyament i la presència de les regidories de l'Ajuntament. Per als càrrecs electes, comptar amb comissions és una fortalesa en la seva gestió de govern, perquè sumen persones amb forta consciència en l'àmbit corresponent i amb voluntat d'implicació. No són pas un grup de gestió de la regidoria! Són un grup de reflexió i debat, i un grup també actiu. A la pràctica, de les comissions en surten accions, grans o petites, encarades al bé de la comunitat per permetre transformar-la i millorar-la.

Cultura

Aquesta comissió creu que la cultura és transformadora i vehicle de cohesió social, i treballa perquè en un poble petit com el Palau d'Anglesola la Cultura en majúscules hi tingui cabuda. Dinamitza espais i moments de l'agenda palauanglesolina, tenint en compte tots els públics: teatre; concerts a l'església; exposicions; la *Veu del Palau*, amb un curs de gòspel a l'estiu i un taller de gòspel durant les festes de Nadal; el *Palau de la Llengua*, per fomentar l'ús i fer debat del català en el nostre dia a dia...

Destaca la dinamització de la biblioteca pública, des d'on es duen a terme periòdicament activitats per a infants i per a adults: contacontes, tallers, lletres i tastos, lletres i música...

Festes

Les festes del Palau d'Anglesola tenen tocs d'innovació gràcies a l'organització col·lectiva. Treballar cada festa amb diferents persones permet sumar sensibilitats i arribar a més edats, més gustos...; en definitiva, atendre la diversitat de la vila.

A més a més de la confecció del programa, organitzar la festa entre voluntaris facilita molt la logística i hi ha moltes mans per moure cadires, escenaris i cuidar els detalls. Evidentment, el poble sencer en surt beneficiat, fins i tot quan cal organitzar actes enmig de limitacions com les de la Covid. Així, mentre que molts municipis van anul·lar celebracions, al Palau d'Anglesola es van programar actes ben originals i es van multiplicar les mesures de seguretat per poder gaudir i salvaguardar el nostre patrimoni festiu.

La Comissió de Festes proposa organitzar i viure unes festes:

- Inclusives: pensades en tothom i per a tothom.
- Sostenibles: reducció de plàstics i envasos, i reciclatge després de l'acte perquè el poble només noti el bon rotllo de la festa en l'esperit i el bon record, i no pas amb impacte de brossa.
- Respectuoses en igualtat de gènere i comptant també amb artistes femenines.
- Lliures de qualsevol estereotip i de qualsevol violència.
- Promotores i defensores de la cultura i la música catalanes en tots els seus vessants.
- Plataforma d'artistes locals i comarcals.
- Viables econòmicament.
- Participatives, amb la implicació d'entitats i diferents persones motivades per fer poble.
- Inclusives alimentàriament, atès que vetllen perquè les persones amb intoleràncies i al·lèrgies alimentàries tinguin plat a taula, i s'ofereix també versió vegetariana.

Medi Ambient

Les persones preocupades pel medi ambient i el canvi climàtic, amb ganes d'actuar localment i pensant globalment, tenen les portes obertes en aquesta comissió. És molt activa i actua en xarxa amb l'escola, amb Canal Viu i amb les entitats locals i comarcals.

Ha realitzat batudes de neteja al si de les jornades *Let's clean up Europe* i ha dinamitzat el mercat de segona mà en la Setmana Europea de la Prevenció de Residus. En les tres edicions organitzades, ha apostat per temes ben diversos, com la menstruació sostenible, la compra de productes a granel per evitar envasos, la reutilització d'objectes o una passarel·la de moda amb roba de segona mà.

Ha convocat xerrades per cuidar les mascotes, jornades d'identificació de gats i gossos per posar-los xips a preus populars i s'ha preocupat per les colònies de gats de carrer organitzant campanyes de recollida, esterilització i retorn. D'aquesta comissió n'ha sortit els Amics dels Peluts, una entitat animalista que té cura, entre altres temes, d'un espai per atendre gossos perduts.

Ha vetllat per les zones verdes i enjardinades, amb què ha aconseguit tres flors d'honor de Viles Florides; ha protegit les banquetes dels Canals d'Urgell, atès que les ha reclamat com a vies verdes; ha defensat tot el canvi d'enllumenat dels fanals a tecnologia LED, segueix de prop el pla pilot de tancament intel·ligent dels contenidors de brossa...

Comi Lila

Grup de persones que treballen en favor de la igualtat i la promoció de la dona al Palau d'Anglesola. La seva tasca de sensibilització, de crear debat, de transformar la realitat palauanglesolina a partir de les necessitats de la vida de les persones fa avançar cap a una vila més justa i feminista.

Organitzen actes de sensibilització, com ara el Dia de la Violència de Gènere, el Dia de la Dona, el Dia Internacional pels Drets del Col·lectiu LGTBI, la realització del mural participatiu de la dona treballadora, la renovació del nomenclàtor amb passejades per carrers amb noms de dona, repartir domassos reivindicatius per als edificis públics i els balcons de les cases, la senyalització a les entrades del poble com a «vila lliure de sexismes», l'espai de llibres amb perspectiva de gènere i coeducadors a la biblioteca pública, cartelleria per sensibilitzar a les festes majors...

Cursa de Sant Blai¹⁶

Persones que fan possible una de les curses més emblemàtiques de les comarques de Ponent. El lema *Sant Blai, la més plana que has fet mai* convoca atletes de diferents contrades per recórrer un circuit sense desnivells. A més, acull a esportistes amb diversitat funcional i mira que es gaudeixi del matí d'esport i de l'ambient associat a la cursa.

La comissió té cura de la preparació, el recorregut i l'acollida, i de tots els detalls perquè participar a la Sant Blai sigui una experiència grata.

Carrilet Fest¹⁷

Pensat perquè els més menuts tinguin un espai cultural i musical de qualitat, un objectiu que ha engrescat una colla de famílies del Palau d'Anglesola a organitzar el Carrilet Fest, amb un programa ambiciós per xalar familiarment.

El Carrilet Fest, que pren el nom de l'antic trenet de via estreta que anava de Mollerussa a Menàrguens i Balaguer, fent parada al Palau d'Anglesola, vol ser una jornada de convivència i de bon ambient familiar. Hi ha propostes variades i de tota mena, adreçades al públic familiar divers i tenint en compte des d'espectacles per a infants fins a tallers específics per a nadons o propostes per a famílies.

¹⁶ <https://www.cursadesantblai.cat/>.

¹⁷ <https://www.carriletfest.cat/>.

Reis d'Orient

Al Palau d'Anglesola, els Reis tenen una comissió que els facilita la logística per fer més màgica la nit, formada per joves del municipi que passen al capdavant, joves que fan 18 anys i entren per primer cop a ser protagonistes de la cavalcada i els que fan 50 anys i hi aporten el do de l'experiència. Una comissió, doncs, intergeneracional.

La Comissió s'encarrega principalment de preparar les carrosses reials i els recorreguts, però també ajuda a recollir les cartes dels infants casa per casa i a preparar la visita a la residència Ca la Cileta. I el 5 de gener, el gran dia, dinamitza la cavalcada i el repartiment de regals, que també es fa trucant porta a porta, i tot això coordinat amb Ses Majestats i amb la nostra ambaixadora Sança per dirigir el sarau. Que la comissió tingui una mirada 360 ha permès, per exemple, que joves gitanos de la vila participin de la cavalcada, quelcom que pot semblar obvi, però que mai havia passat, perquè estava reservada només als *populars*, en argot juvenil.

Comissió de Civisme

Formada per un grup de persones es van trobar en el procés de redactar l'ordenança de civisme del Palau d'Anglesola, un document inexistent abans del desembre del 2020, i amb l'objectiu de crear-la de forma participativa, amb una mirada transversal i implicant-hi diversos punts de vista. Després d'elaborar i aprovar el document al ple municipal, la Comissió de Civisme té la missió de fer-ne el seguiment per a la seva implementació.

Mirades

La darrera comissió creada al municipi pren el nom d'una campanya de l'entitat Acudam i neix amb la voluntat de visibilitzar les persones amb discapacitat al Palau d'Anglesola per mostrar-ne els seus interessos, motivacions i reivindicacions, motiu pel qual en comerços i equipaments públics s'han enganxat els cartells amb frases de sensibilització, i també tenen un espai a la revista *Avenç* del Palau d'Anglesola, on s'entrevista els palauanglesolins amb capacitats diferents. I durant el Nadal del 2022 van ser els protagonistes de la felicitació que l'Ajuntament fa arribar a totes les llars. El propòsit és que puguin participar del dinamisme cultural i festiu del municipi. Una altra proposta de mirada inclusiva i arrelada a la vila és la Cursa de Sant Blai, atès que es té una cura especial en la participació d'entitats com Egoismo Positivo o Incluyendo Sonrisas Aprofitant aquest pla i la predisposició del voluntariat per adaptar la cita atlètica, es facilita que tots els esportistes puguin recórrer el circuit.

Fortaleses, debilitats i reptes de futur

El treball en comissions facilita la utopia de la vila educadora perquè sobretot suma. Suma persones que s'hi impliquen puntualment per fer avançar la vila, suma complicitats que es tradueixen en riquesa de propostes i també suma moltes hores i hores de reunions, això és inevitable. Amb certa traça, però, les mateixes trobades són vertebradores de bona sintonia i positivitat, un valor impagable per al Palau d'Anglesola, i és important que les reunions tinguin resultats concrets i palpables, que les hores invertides es tradueixin en fets.

El més difícil del treball en comissions és que siguin autogestionables. Fan falta lideratges a cada equip, i això, en un municipi petit, no és fàcil. Per part de les regidories, és requisit indispensable saber treballar en equip i no voler instrumentalitzar les comissions. Amb un bon treball cooperatiu, la comissió multiplica les possibilitats polítiques del consistori perquè compta amb el que és més valuós: persones especialistes i motivades de cada àrea amb ganes d'incidir de manera altruista pel bé de la comunitat.

A curt termini, s'obriran tres noves comissions: la de gent gran, per vetllar per un envelliment digne i amb qualitat de serveis en una zona rural; la d'esports, que ha de coordinar la riquesa de disciplines actives al Palau d'Anglesola, i la d'habitatge, que té com a gran repte garantir el dret a l'habitatge a la vila mitjançant una borsa dels que són buits i ajudant a trobar casa als joves i les famílies amb dificultats per accedir-hi.

4.2. Comissió d'Educació 360

Aquesta comissió, que hauria de formar part del llistat anterior, mereix un punt propi per la seva relació directa amb l'objecte d'aquest treball: que el Palau d'Anglesola esdevingui vila educadora és l'objectiu de les persones que formen part d'aquest equip.

Hi participen pedagogs i educadors socials palauanglesolines, mestres de l'escola Arnau Berenguer, caps de l'Agrupament Escolta i Guia lo Merlet, l'educadora del Servei d'Intervenció Socioeducativa Itinerant (SISI), la bibliotecària, membres de l'Ajuntament i l'AFA de l'escola, una dotzena de persones que tenen cura que les activitats que es desenvolupen al Palau d'Anglesola siguin inclusives, arribin a tothom i ajudin a aprendre, créixer i viure en plenitud i harmonia amb nosaltres mateixos i amb el nostre entorn. La seva mirada vol ajudar-nos a construir un municipi més just i fer que els veïns i les veïnes tinguin els mateixos drets i les mateixes possibilitats de benestar. És per això que la comissió treballa, malgrat algunes incoherències i dificultats, per l'equitat social del municipi.

Es reuneix un cop al mes per posar sobre la taula propostes concretes i revisar les activitats acomplertes. Ha dut a terme projectes d'èxit, com el Petits Joves Actius, una proposta educativa molt potent que, a partir de l'abril del 2020 i durant els mesos àlgids de la pandèmia, els infants de la vila van poder gaudir a través de la xarxa. Enmig del confinament, es va aconseguir programar sessions setmanals, seqüenciades per edats, amb la participació de diferents agents socials i culturals de la vila, i tenint en compte també un acompanyament emocional impagable en aquell moment. La iniciativa, que es va mantenir vigent durant nou setmanes consecutives, va ser tan rica que va arribar molt més enllà del Palau d'Anglesola i va aconseguir atraure famílies i infants d'arreu del país, i fins i tot diversos mestres van aprofitar els recursos que es penjaven a la web www.petitsjovesactius.org

Des de la comissió, també s'ha construït un galliner al pati de l'escola amb la participació de la comunitat educativa de l'escola: gent gran, pares i mares i els mateixos infants. Durant el curs escolar, és l'alumnat qui en té cura. Amb el lema *La teva brossa val un ou*, els infants que porten matèria orgànica de casa per alimentar les gallines s'enduen els ous. En època de vacances, són diferents entitats les que tenen cura de la instal·lació: casal de Nadal, Fet a Jova, veïns... I això és el que fa que sigui un galliner «del poble». Des de la Comissió 360, també s'ha desenvolupat un hort amb la voluntat de fomentar l'economia circular, un parc de les olors, activitats esportives per incloure infants amb risc de vulnerabilitat, la diada de Sant Jordi o el projecte Passaport Edunauta.

La comissió, que compta amb partida pròpia del pressupost municipal, la primavera del 2022 va acollir les Jornades Educació 360 amb el lema *Impulsem l'Educació 360. Educació a temps complet als territoris rurals*.¹⁸ Va ser un espai per reflexionar i repensar com els pobles petits poden ser bones comunitats educatives, justament l'objecte d'aquest treball. Entre els assistents, hi havia mestres, professorat de secundària, regidors d'Educació, educadors socials i persones vinculades a entitats educatives i del lleure. També hi ha va participar Claudi Vidal, director dels Serveis Territorials d'Educació a Lleida.

D'aquestes jornades, cal destacar les següents idees força, uns reptes per als pobles que vulguin esdevenir educadors:

- Potenciar el sentiment de comunitat i compensar les desigualtats.
- Invertir temps per trobar-nos entre municipis i cercar recursos econòmics per dinamitzar-ho.
- Trencar murs i parcel·les, i treballar des de l'espai comunitari.

Entre les conclusions,¹⁹ destaca el fet de valorar l'escola com a motor i essència del poble, reivindicar el dret a l'educació més enllà del dret a l'escolarització, potenciar el treball en xarxa dins el municipi i compartir projectes intermunicipals per enriquir l'impacte de l'Educació 360.

Fortaleses, debilitats i reptes de futur

La Comissió Educació 360 del Palau d'Anglesola és l'ànima que possibilita el concepte de vila educadora. Es va iniciar amb més bona voluntat que formació i coneixements, amb el convenciment clar *d'allò que es volia aconseguir*, però amb dificultats per trobar *com*. En aquest temps, participant en trobades i treballant a fons la definició i l'estratègia que cal seguir, s'ha assolit un pla de treball d'èxit. El més preuat són les persones que en formen part, i que cal cuidar bé. Cadascú ha de trobar, en la reunió mensual, un espai que connecti amb la seva realitat perquè el temps dedicat hi tingui sentit. Un repte pendent és incloure-hi també representants de la gent gran.

¹⁸ Van tenir el lloc el 7 de maig de 2022, organitzades conjuntament per l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), el Secretariat d'Escola Rural, l'Associació de Micropobles de Catalunya, la FMRP i les xarxes territorials d'Educació 360. El Palau d'Anglesola en va ser una de les seus.

¹⁹ Annex 4.

Una membre de la comissió, pedagoga de formació, ha entrat a formar part de la Comissió 360 territorial de Lleida. Una gran fortalesa!

4.3. Passaport Edunauta

El Passaport Edunauta és una eina per fomentar la participació ciutadana promoguda per la Cooperativa Educació i per la Fundació Jaume Bofill, un llibret divertit i personalitzat que s'entrega als infants de la vila perquè hi registrin tot el que aprenen explorant i gaudint de les activitats educatives que ofereix el seu entorn.

Al full mensual d'activitats que es reparteix per totes les llars del Palau d'Anglesola, s'identifiquen amb un logotip especial les que formen part del món Edunauta, és a dir, que l'activitat és oberta i s'ha preparat amb cura perquè hi hagi un aprenentatge associat. Participar-hi permet segellar el Passaport i fer-ne la valoració pertinent, ja sigui amb la família o a l'escola.

Aquest passaport persegueix diferents objectius, en la línia d'assolir una vila educadora:

- Fomentar la participació de persones i famílies noves a les activitats i les entitats del municipi.
- Connectar oportunitats: afegir una mirada inclusiva a les activitats que ja es fan i promoure'n d'altres perquè permetin fer xarxa i afegir-hi noves persones.
- Organitzar activitats amb la consciència que siguin bons llocs d'aprenentatge.
- Valorar la riquesa associativa de la vila i integrar-hi noves persones.

En finalitzar el període actiu del Passaport es fa una celebració comunitària per valorar i festejar el recorregut fet.

Fortaleses, debilitats i reptes de futur

És una proposta que té poc recorregut i cal encara valorar-la com pertoca. Es va iniciar el curs passat, i només durant cinc mesos. Enguany, s'utilitza des del setembre. En el poc temps de desplegament, es constata que l'èxit depèn en bona part de l'adult que acompanya, ja sigui el tutor de l'aula, el monitor de lleure o l'educador social. Per tant, requereix acompanyament dels agents educadors, sobretot dels mestres de l'escola, principals catalitzadors del Passaport. La força d'aquesta eina és que són els mateixos infants els que insisteixen als pares per participar en algun acte obert i engrescador, és a dir, implica una motivació prèvia en gran grup i una revisió posterior un cop finalitzada l'activitat.

Un problema freqüent és oblidar-se el llibret a casa, una situació que s'ha resolt segellant-lo *a posteriori* en espais comuns, com ara la biblioteca. Un dels reptes d'aquesta proposta inclusiva és sumar el teixit associatiu perquè les diferents entitats del poble proposin actes que permetin obtenir el segell. El Passaport Edunauta compta amb l'acompanyament de l'Aliança 360, que permet establir xarxa amb els municipis que duen a terme la iniciativa. Cal valorar també la flexibilitat i l'adaptabilitat del llibretó. I vist des d'una petita localitat de Ponent, un altre dels reptes és estendre aquest joc participatiu a altres pobles i viles de l'entorn proper, perquè en aquest moment està implantat en una trentena de municipis, la majoria ciutats de l'àrea metropolitana de Barcelona.

Finalment, un repte per al curs present és celebrar una cloenda festiva amb una elevada participació d'infants, famílies i mestres.

4.4. El Consell Infantil i el Consell de Participació Adolescent

El Consell Municipal dels Infants del Palau d'Anglesola (Consell d'Infants) i el Consell de Participació Adolescent del Palau d'Anglesola (Consellet - CPA) són òrgans consultius, participatius i de representació de la població infantil i adolescent de la vila del Palau d'Anglesola.

Les finalitats d'ambdós òrgans creats per l'Ajuntament són:

- Educar els infants i els adolescents en el dret a ser ciutadans actius i possibilitar-los la seva participació en els afers de la vida col·lectiva que els són propis o adients en virtut de la seva edat.

- Garantir als infants i els adolescents del Palau d'Anglesola l'oportunitat d'expressar les seves inquietuds de manera autèntica.
- Disposar d'un òrgan consultiu per donar a conèixer als adults el punt de vista dels nois i les noies, i dels nens i les nenes en aspectes relacionats amb la vila.

El Consell Infantil i el CPA garanteixen la participació real i democràtica d'aquests grups d'edat. El Consell Infantil es reuneix un cop al mes. En formen part els delegats i delegades dels grups d'educació primària de l'escola Arnau Berenguer, i hi participen també la directora del centre, la cap d'estudis i l'alcalde de la població. Hi ha un ordre del dia que comença, sempre, llegint l'acta anterior per ser conscients dels punts tractats i dels acords. La majoria dels punts s'han treballat prèviament en assemblea de classe, per tant, els delegats fan de portaveus del grup, i en altres es genera debat entre els assistents. Alguns dels punts treballats són l'eficiència energètica a l'escola, la neteja dels parcs i els jardins municipals, el civisme, l'hort escolar, el galliner... El més emblemàtic tractat darre-rament des del Consell Infantil ha estat la preparació de l'acte de la col·locació de la primera pedra del nou edifici escolar i la nova escola bressol.

El CPA reuneix adolescents de 12 a 16 anys que volen participar en la dinamització de la vila. El va iniciar de manera altruista una educadora social del Palau d'Anglesola i després s'hi va sumar una altra noia jove, pedagoga. Un cop d'ull als seus objectius específics ens ajuda a aproximar-nos a la realitat d'aquest grup:

1. Tenir en compte els adolescents en els afers de la vida pública municipal.
2. Garantir una participació real i democràtica dels adolescents a través del seu protagonisme al municipi.
3. Conèixer espais de participació.
4. Vetllar per la representació dels adolescents en situació més vulnerable.
5. Implicar els adolescents en projectes comunitaris.
6. Fomentar el sentiment de pertinença dels adolescents a la seva comunitat.
7. Experimentar valors de convivència, respecte, civisme, cooperació i solidaritat.
8. Donar oportunitats per al diàleg, l'expressió d'emocions i el desenvolupament de l'esperit crític.
9. Cohesionar els adolescents de la vila per possibilitar una transformació social real del Palau d'Anglesola i l'entorn.
10. Realitzar totes les accions des de la perspectiva de gènere per fomentar la igualtat d'oportunitats i combatre el sexisme.

El treball pràctic del CPA es recull a la web www.consellet.cat. En aquests anys de funcionament, i malgrat la pandèmia, el Consell ha aconseguit fer camí i sumar cada any diferents generacions. En aquest moment, al grup hi ha nois i noies de primer a quart d'ESO que fan dinàmiques de coneixença i cohesió, debats de temes actuals i, a més, s'impliquen en diferents activitats del municipi, com ara una *escape room* durant la festa major, voluntariat a la Fira de Playmobil, dinamització del Dia dels Drets de la Infància, activitats per al Dia Mundial de la Dona, la Dona dels Nassos... Atès que l'objectiu és fer sentir la seva veu, durant uns mesos es van dedicar a enregistrar diferents pòdcasts d'actualitat palauanglesolina.

Des del CPA també s'educa en la participació ciutadana, ja sigui publicant a la revista local o informant del treball de les diferents comissions. En aquest sentit, s'han responsabilitzat del petit nucli zoològic de la plaça Catalunya i han denunciat actes vandàlics i d'incivisme.

Periòdicament, els membres del Consell es reuneixen amb l'Alcaldia per poder compartir l'avenç del grup i els seus projectes i inquietuds municipals.

La tasca del CPA ha estat reconeguda per la Generalitat amb l'obtenció del primer guardó del Premi Jaume Ciu-rana 2020. I atès que és una bona pràctica, diferents municipis han sol·licitat informació sobre el funcionament del grup, com les Borges Blanques o Cervera, on els nois i les noies han anat a explicar en primera persona la seva experiència. La dinàmica del CPA també ha estat compartida a la jornada anual de l'Aliança 360 de l'any 2021, convocada amb el títol *Comunitats resilientes al servei de l'equitat educativa*.

Fortaleses, debilitats i reptes de futur

El Conselllet Infantil té dinàmica pròpia, perquè cada any canvien les persones delegades i l'escola ofereix temps i espai per poder celebrar les reunions, les quals compten amb assemblees d'aula i donen sentit a la feina feta. El repte és tenir cura de la motivació dels adults, que romanen al grup any rere any i han de mantenir la convicció i l'energia del primer dia. Un altre repte és dur a terme reunions efectives i mostrar la tasca feta perquè es vegin i es valorin.

El CPA, en canvi, té més rotació i el ritme de l'activitat fluctua com la mateixa adolescència. Van iniciar el grup només tres joves i actualment en formen part prop d'una vintena. S'hi treballa la igualtat com a eix fonamental: tothom pot formar-ne part i tothom pot dir-hi la seva i assumir responsabilitats.

La fortalesa del CPA és la seva existència i, sobretot, l'empenta i l'èxit de les activitats que s'hi han dut a terme. I de cara al poble, la imatge dels adolescents compromesos pel bé de la comunitat té una força immensa. El principal repte és assegurar la dinamització del Conselllet. Fins ara s'ha realitzat de forma altruista, però si es vol mantenir en el temps, caldrà cercar professionals que acompanyin aquest bé de déu d'espai participatiu. També cal consolidar-lo com a proposta de poble, no només d'un govern municipal concret. Un altre repte seria la creació d'altres CPA a la comarca, que de ben segur es retroalimentarien entre si.

4.5. Fet a Jova

En argot del català occidental de la plana d'Urgell, fer una activitat *a jova* és realitzar-la voluntàriament en benefici de la comunitat. A jova es desbrossaven les séquies de reg, i fins i tot s'havien construït ermites o equipaments municipals com, per exemple, pistes poliesportives. Curiosament, és una expressió manllevada de l'edat mitjana que significava l'obligació del pagès de treballar gratuïtament les terres del senyor feudal durant uns dies determinats de l'any.

Lluny d'obligacions, Fet a Jova neix l'estiu del 2020. És un voluntariat adreçat a adolescents palauanglesolins de 12 a 16 anys que es desenvolupa durant les vacances escolars d'estiu. L'objectiu s'emmarca plenament en l'Educació 360 perquè fomenta la participació juvenil en el desenvolupament social i cultural de la comunitat.

També és un espai d'aprenentatges, perquè s'adquireixen capacitats i competències útils per al desenvolupament personal, educatiu, social, cívica i professional dels nois i les noies. Així, muntar taules de pícnic, restaurar bancs, instal·lar fonts, netejar escocells, enderrocar parets... són algunes de les activitats executades braç a braç amb la brigada municipal, amb electricistes, lampistes, pintors..., i fins i tot una arquitecta ha ajudat els adolescents a tirar paret per obrir un espai més ampli a l'escola i fer així possible la nova Aula STEAM.

Les pràctiques i els aprenentatges dels nois i les noies els ajuden a valorar i respectar el seu municipi. Els mateixos participants de Fet a Jova difícilment malmetran el mobiliari urbà que han instal·lat o restaurat.

Podem dir que, al cap i a la fi, la participació al Fet a Jova empodera els joves perquè se sentin transformadors del seu entorn.

Qui acompanya el projecte són educadors professionals, un mestre i una pedagoga, cosa que qualifica l'acció i fa que s'incorporin, any rere any, millores educatives. Així, per exemple, Fet a Jova acaba diàriament amb una avaluació de la feina feta; es fa en gran grup, en una assemblea grupal participativa, on es revisa també l'actitud dels joves participants en els espais, i són els monitors els que s'encarreguen de recollir aquest bagatge i, una setmana després, el tradueixen en un correu electrònic adreçat als pares i les mares en què se'ls informa de l'avenç del projecte i l'actitud del jove, la qual cosa crea *feedback* amb les famílies. Una altra bona pràctica ha estat elaborar el *Diari de Jova* setmanal, on es recull gràficament la feina feta i s'escriu com s'ha fet. I més enllà del treball visible, de cara al poble, també s'han desenvolupat dinàmiques dins el grup per vetllar per l'estat emocional dels nois i les noies i per prevenir l'assetjament, la igualtat de gènere...

Amb les activitats del Fet a Jova es mira de tocar diferents àmbits de la vila i promoure la participació de diferents entitats del Palau d'Anglesola. Breu resum de tasques desenvolupades:

- Àmbit social i comunitari: xerrada amb el Banc de Sang que ha desembocat en una proposta de monument, jocs amb els avis de la llar de la gent gran, arranjar bancs, desembrossar el camp de bitlles con-

juntament amb el Club de Bitlles, netejar espais municipals, revisar la senyalització vertical del poble, fer un monogràfic per elaborar el Pla Local de Joventut, millorar el sorral de l'escola...

- Cultural: preparar una *escape room* per a la festa major, senyalitzar el Camí de Sant Jaume i el Camí Ignasià, acollir pelegrins, crear murals artístics a les parets...
- Ambiental: xerrada amb els Amics de la Banqueta, instal·lació d'una passarel·la sobre el canal per connectar la via verda, muntatge de nius de muricecs, cura de les flors de les jardineres, manteniment del galliner comunitari...

Als joves participants se'ls demana compromís i responsabilitat amb les tasques que decideixin fer. Un cop finalitzat el projecte, i amb la finalitat d'agrair-los la feina feta en benefici de la ciutadania, els nois i les noies gaudeixen d'un detall que ells mateixos decideixen. En les quatre edicions de Fet a Jova, han anat a fer ràfting, descens de barrancs, visitar un parc aquàtic i una jornada a Port Aventura.

Fortaleses, debilitats i reptes de futur

La valoració d'aquests estius no pot ser més positiva. Les vuit setmanes en què s'ofereixen activitats s'omplen de participants, i fins i tot ha atret joves d'altres municipis veïns que, malauradament, no han pogut participar-hi per manca de places. Tanmateix, això ha provocat l'obertura de més Fets a Jova en poblacions de la comarca, una oportunitat de fer xarxa i aprendre els uns dels altres.

L'impacte és evident i la llista d'accions és llarga: es netegen espais, s'acompanyen padrins, es fan murals... El repte és mantenir la qualitat de monitoratge que permeti un bon acompanyament dels nois i les noies i faciliti que l'acció pedagògica sigui admirable.

Una fortalesa del projecte és la imatge positiva dels adolescents entre la ciutadania. Veure nois i noies durant tot l'estiu amb l'armilla groga del servei provoca una valoració molt grata d'aquesta activitat. Donen exemple, ja sigui recollint brossa, desbrossant, denunciant incivisme o jugant a jocs de taula amb la gent gran. El treball braç a braç amb persones grans esdevé un moment d'intercanvi generacional preuat.

4.6. Currículum vila del Palau d'Anglesola

El gener del 2022 la Fundació Jaume Bofill llençava la crida *Currículum ciutat*²⁰ per cercar municipis que volguessin desplegar un currículum d'aprenentatges en el marc d'educació 360, dins i fora de l'escola. El mateix nom de la crida allunyava la participació dels municipis petits, que no som ciutat. Tanmateix, entre les 33 candidatures presentades hi havia el Palau d'Anglesola. I el municipi del Pla d'Urgell va formar part dels deu seleccionats i va demostrar que treballar les competències personals, socials i emocionals en un municipi no depèn de la quantitat d'habitants. L'acompanyament constava de tres sessions de capacitació, amb professionals reconeguts, i la descoberta d'experiències internacionals. I una darrera sessió de presentació del pla de treball de cada municipi. Dels plans presentats, la Fundació n'ha escollit tres per fer-ne un seguiment acurat durant un curs sencer: Olot, Viladecans i el Palau d'Anglesola. L'objectiu és presentar les competències que es poden desenvolupar en les diferents activitats del municipi, diagnosticar quines es treballen i millorar-ne la qualitat. Tot plegat, per aconseguir que la vila avanci en qualitat i equitat, i esdevingui un veritable ecosistema educatiu. De la formació, en queden materials excel·lents a la web educacio360.cat, que poden ajudar a fer camí en altres territoris.

En aquests moments, la comissió que treballa el Currículum Vila del Palau d'Anglesola està creant una plantilla que ajudi entitats, comissions i institucions a programar les seves activitats en clau competencial (vegeu l'annex 5), perquè desenvolupar el currículum no vol dir fer coses noves ni inventar més activitats per incloure en l'agenda intensa del municipi, i perquè treballar en clau competencial significa revisar el dia a dia de l'escola, la biblioteca, el club esportiu, l'associació, la regidoria..., analitzar que ningú en quedi fora, trobar estratègies per arribar a nous públics i intentar que l'activitat deixi empremta i esdevingui significativa per als participants.

4.7. Aula Universitària

Cada dijous del curs escolar la sala d'actes del local sociocultural del Palau d'Anglesola s'omple de gom a gom per gaudir d'una lliçó universitària. L'Aula Universitària²¹ del Palau d'Anglesola, creada el 2021 i vinculada a les Aules

²⁰ www.educacio360.cat/crida-els-curriculums-de-ciutat

²¹ www.aulauniversitariadelpalaudanglesola.cat.

d'Extensió Universitària de la UdL, prepara un calendari divers en temàtiques i en sortides culturals. És un espai intergeneracional d'aprenentatge, obert a totes les persones interessades en la cultura i l'adquisició de coneixements. En només tres cursos escolars, ha aconseguit reunir 170 alumnes, que troben en aquesta aula una oportunitat de desenvolupar el pensament i la creativitat. És un espai per aprendre i compartir, per obrir els finestrals de la rutina i fer arribar, en un municipi petit com el Palau d'Anglesola, grans mestres que contagien els seus sabers.

L'Aula dibuixa la vila educadora que volem, és una extraordinària estratègia per transformar municipis des de l'educació. Invertir en coneixement ens atorga més esperit crític, ens fa més lliures. Estimem el nostre poble, però no ens mirem només el melic. Estem situats en un país, un continent, un planeta que volem comprendre millor. L'Aula, en plena sintonia amb Educació 360, eixampla horitzons i ens mostra que les ganes d'aprendre no tenen edat.

4.8. Altres iniciatives en clau comunitària

Altres projectes que s'han desenvolupat al municipi i que es poden incloure en la dimensió Educació 360 són:

Grup Liberi

Es tracta d'un grup de recerca en infància, joventut i comunitat de la Universitat de Girona. Desenvolupa treballs de polítiques d'infància i joventut; centra l'atenció en les situacions de vulnerabilitat d'alguns infants i joves, i aprofundeix en el desenvolupament comunitari que pot fer possible el desplegament de les polítiques públiques específiques. El grup va contactar amb el municipi per col·laborar en una recerca sobre violència masclista des del punt de vista dels infants i els adolescents, la qual compta amb la col·laboració de la Secretaria d'Infància i Joventut de la Generalitat de Catalunya, i té com a objectiu crear una eina per fer detecció precoç de la violència masclista aplicable als centres educatius. La característica principal d'aquesta eina és que ha de donar als infants un rol actiu en la detecció del problema i la cerca de suport, i és per això que per crear-la s'ha de tenir en compte, òbviament, la seva perspectiva. La sinergia d'ajuntament, escola i Consell de Participació Adolescent ha permès un treball de prop de tres anys d'investigació i ha ofert la mirada d'infants i adolescents d'un poble com el Palau d'Anglesola.

«En bici sense edat»

En bici sense edat és una proposta per millorar la qualitat de vida, la salut i el benestar de les persones grans i les persones amb mobilitat reduïda. La iniciativa es tradueix en un tricicle elèctric, especialment adaptat i conduït per persones voluntàries. Aquesta idea té forma jurídica d'entitat i al Palau d'Anglesola s'ha acabat fent realitat gràcies al treball conjunt d'entitats, persones i l'ajuntament. S'ha adquirit un tricicle, i en aquests moments hi ha 29 persones formades per conduir-lo pels carrers de la vila. El foment de relacions intergeneracionals que provoca aquest projecte és impagable. Genera, a més, una connexió amb la comunitat que és tot un privilegi. I cada passejada en tricicle ofereix un bon grapat d'històries i aprenentatges. És una excel·lent eina educadora sobre rodes, vigent en una dotzena de municipis catalans:²² 11 ciutats i... el Palau d'Anglesola.

Civisme

Tots els municipis, tinguin la densitat de població que tinguin, comparteixen preocupacions comunes. I una n'és el civisme. Conscients que una manera d'educar el civisme és impulsar el sentit de responsabilitat i el compromís envers l'entorn, al Palau d'Anglesola s'han desenvolupat diferents accions, algunes de les quals ja s'han exposat al llarg del treball: Fet a Jova, Consell Infantil i Adolescent, batudes col·lectives de neteja, pintades murals, passejades pels camins del terme, elaboració de l'ordenança de civisme... Són espais i activitats que eduquen en el respecte i en l'estima pels béns comunitaris.

Un altre treball interessant ha estat detectar, conjuntament amb l'escola, les principals problemàtiques de convivència a la vila i dissenyar i instal·lar cartelleria per denunciar-les. Els infants van desenvolupar una bona tasca de diagnòstic, i després d'una reflexió assembleària a l'aula van crear rètols amb frases sensibilitzadores i dibuixos. Finalment, es va valorar la feina feta enmig d'una inauguració, i avui els senyals formen part del paisatge dels parcs i els jardins per mantenir una bona actitud per gaudir plenament dels espais.

²² <https://enbicisenseedat.cat/>.

Fira d'entitats

El Palau d'Anglesola és un municipi ric en teixit associatiu. Hi ha un total de 25 entitats actives d'àmbits ben diversos. En el camí cap a una vila educadora, comptar amb aquests grups és un privilegi, perquè possibiliten una bona oportunitat d'arrelament al municipi. Des de l'associacionisme es descobreix i es frueix de la vila positivament, i es genera compromís envers la col·lectivitat amb la millora cadascú des del seu espai. I des de l'acció, comporta vilatans actius i compromesos, fins i tot ambaixadors del Palau d'Anglesola. El repte és aconseguir treballar en xarxa. Una de les activitats d'èxit va ser la Fira d'Entitats, convocada pel Correllengua. Cal trobar pretextos per connectar les diferents entitats, com la llengua, la festa major, la revista local...

Escola, Ajuntament i famílies, acció compartida

L'Ajuntament gestiona el bé comú de la vila, i les famílies i l'escola eduquen el tresor comú més important que té: els infants. Ambdues institucions, escola i ajuntament, han d'establir un diàleg fluid, respectar la idiosincràsia i no trepitjar espais. La finalitat de l'escola és preparar persones felices, amb competències per ser bones humanament i per a la vida. Tenir l'índex més gran de ciutadans feliços i la quantitat més gran de bones persones per metre quadrat també hauria de ser la màxima preocupació dels consistoris.

Més enllà de compartir l'espai formal previst a la legislació, el Consell Escolar del Palau d'Anglesola s'han generat un grapat de bones experiències compartides entre escola i casa de la vila, amb la corresponsabilitat de l'AFA: des de la creació d'una aula STEAM pionera que enriqueix la metodologia del centre fins a la participació activa mensual a la Comissió Educació 360. Celebrem diades conjuntament, plenes de valors: Correllengua, mobilitat sostenible, Dia dels Drets de la Infància, Dia de la Pau, Setmana de la Prevenció de Residus, Sant Jordi, fi de curs... I s'han desenvolupat conjuntament millores d'espais comunitaris: parc de Sant Roc, jardí de papallones a la plaça Generalitat, parc de les olors, hort, plantació d'arbrat, neteja... El Palau d'Anglesola és vila florida, amb tres flors d'honor reconegudes, gràcies, en bona part, a aquest treball conjunt. En tots aquests espais hi ha reptes plantejats, hi ha autonomia dels infants per dur-los a terme, hi ha esforç personal i també treball cooperatiu... Hi ha, doncs, aprenentatge i educació.

Una bona pràctica és compartir els eixos principals i les activitats prioritàries del Pla General de Centre (PGA), especialment les que possibiliten sortir de l'escola per aprendre de l'entorn i les que donen joc perquè famílies, entitats i altres agents educadors puguin entrar a les aules. Del PGA, en sorgeixen línies de treball que poden constar al calendari cultural del municipi.

Al municipi, hem d'estrenar escola bressol d'aquí a un any, i un repte immediat serà el disseny pedagògic d'una etapa única educativa, de 0 a 12 anys.

Aprenentatge i Servei

Aprenentatge i Servei (APS) és una activitat que integra el servei a la comunitat amb l'aprenentatge de continguts, competències, habilitats o valors. A l'APS es fonen intencionalitat pedagògica i intencionalitat solidària mitjançant una activitat voluntària a la comunitat i l'adquisició d'aprenentatges. Malgrat que no hi ha instituts de secundària, els pobles petits tenim nois i noies en aquesta edat que estudien fora. Des de l'Ajuntament s'ha acollit nois i noies del poble i d'arreu de la comarca per fer APS. Hi ha mil i un pretextos per implicar-se en el dinamisme de la vila: des de la Mostra de Formatges Artesans fins a la Fira de Playmobil, la Cursa de Sant Blai o la Setmana Europea de Prevenció de Residus. Per a molts joves representa tota una descoberta del dinamisme de la vila, i formar part de l'esdeveniment entre bambolines és una classe pràctica d'organització i logística, perquè prenen part des de la planificació i realització de l'acte fins a la recollida.

Hi ha altres experiències d'aquesta proposta educativa: voluntariat a la residència, dinamització de la biblioteca pública... És important dedicar temps a compartir els objectius de l'entitat o de l'acte, conèixer les persones que passen davant, implicar-se a fer corresponsables els nois i les noies de l'acció en què participaran. Si s'acompanya bé, és evident que l'aprenentatge millora el servei a la comunitat, perquè es guanya en qualitat i el servei dona sentit a l'aprenentatge, perquè allò que s'aprèn es pot transferir a la realitat en forma d'acció.

Treballs de recerca

Els treballs de recerca de batxillerat o de la universitat són una bona oportunitat per dur a la pràctica el concepte de vila educadora. Només cal que l'objecte del treball tingui el municipi com a protagonista. D'àmbits, n'hi ha mol-

tíssims. Des de l'Ajuntament s'ofereix acompanyament i es facilita l'estudi en tot el que es pugui, perquè el projecte té utilitat social i enriqueix la vila. El darrer cas d'èxit ha estat la millora del nomenclàtor de la vila, en clau femenina. Cinc noies de magisteri van confeccionar un bon treball de camp recollint els noms existents, denunciant la minorització de noms femenins i obrint un procés de participació entre entitats i veïnat per fer propostes de personatges femenins que es mereixien un nom de carrer palauanglesolí. Van exposar el treball al ple municipal i actualment hi ha una dotzena de nous noms de carrers fruit de tota aquesta tasca acadèmica compartida.

4.9. L'acompanyament i el sentiment de pertinença

Aquest darrer punt, a diferència dels anteriors, no es concreta en cartells i difícilment es pot mesurar en indicadors. Però si es parla d'educació, és imprescindible acompanyar, i és molt important sentir-se membre de la comunitat.

En aquest temps de govern, al Palau d'Anglesola hi ha hagut regidors especialment implicats a tenir cura de l'acompanyament de les entitats, de les persones que entren a les comissions, que participen en activitats puntuals, dels lideratges que són agents educadors... Malgrat que és un intangible, es materialitza en cafès, whatsapps, trucades. En resum: cuidar els petits detalls. Es concreta a escoltar, recollir neguits, compartir il·lusions, reconèixer els èxits i celebrar-los... És un temps esmerçat que no consta a les agendes oficials, que no té una foto mediàtica, però que mou muntanyes emocionals, perquè ser educador és, precisament, acompanyar, i per això cal també sentir-se acompanyat.

D'altra banda, el sentiment de pertinença a la vila és necessari per poder deixar-se educar per la comunitat i, alhora, també per aportar quelcom a aquesta comunitat. Hom té la necessitat de crear vincles perquè pugui trobar en l'entorn el que l'ajuda a créixer i ser feliç. L'orgull de poble, com l'acompanyament, no és només un titular bonic, i primer cal la convicció personal per poder-lo transmetre. I després, sensibilitat. Algunes accions senzilles que hem desenvolupat al Palau d'Anglesola per fomentar aquest sentiment de pertinença són irradiar el lema *Em plau el Palau* i projectar-lo en samarretes, bosses de compra local, gorres, retolació diversa, barrets de palla..., i elaborar jocs de rol per conèixer i valorar el municipi, jocs que han pensat adolescents i joves per descobrir i valorar el patrimoni local. Els darrers quatre anys hem gaudit de dos camps de treball juvenils de la Generalitat: l'un amb el títol *Troba la clau del Palau* (estiu 2020) i l'altre amb *Tots els camins porten al Palau* (estiu 2023). D'entrada, poden semblar presumptuosos, però persegueixen, amb humilitat, subratllar que enmig del Pla d'Urgell també hi poden passar coses, i coses bones. I ambdós projectes, gràcies a la dinamització dels joves, han permès emmirallar-nos i sentir-nos orgullosos de la vila. Del primer camp de treball, n'ha quedat el clauer *Tu ets la clau del Palau*, que permet en moltes ocasions i moments, des de bodes fins a visites escolars a la Casa de la Vila, destacar que entre tots construïm comunitat, cadascú des del seu espai, amb els seus dons. Només cal actitud proactiva i il·lusionadora.

Altres espais de foment de pertinença han estat els llibretons²³ publicats anualment amb un resum del que s'ha viscut a la vila. Aquestes publicacions comptem amb títols suggerents: *10 motius per sentir-nos orgullosos i orgullosos de viure al Palau d'Anglesola*, *10 fites que assenyalen el camí*, *10 compromisos amb el futur que volem...* Són pàgines que subratllen les coses bones i positives del Palau d'Anglesola i que defugen expressament de vinculacions polítiques i partidistes. Perquè l'objectiu és sentir-nos feliços a casa, com expliciten els mateixos títols dels tres fascicles publicats. Finalment, és imprescindible destacar el llibre *Els tresors del Palau*, escrit cooperativament per quatre palauanglesolines, tres mestres i una il·lustradora, un recorregut per les festes, la història i el patrimoni local que acaba amb un mirallet amagat dins d'un cofre, un regal únic que oferim als nous palauanglesolins que neixen a la vila.

²³ <https://elpalaudanglesola.com/projectes.html>.

5. Conclusions

El nostre país compta amb molts projectes en sintonia amb l'educació comunitària. Aquesta profusió d'iniciatives no és pas puntual ni flor d'un dia. Només cal recordar el reguitzell de propostes sorgides arran de l'Escola Nova,²⁴ la Mancomunitat de Catalunya i, especialment, durant la República, en què molts mestres catalans van implicar-se en una renovació pedagògica connectada amb el poble. L'excel·lent obra *El mestre que va prometre el mar*,²⁵ estrenada recentment a les pantalles, ens ho recorda molt bé.

A partir d'aquesta riquesa educativa que ve de lluny, i tenint en compte les experiències que hem anat explicant en aquestes pàgines, apuntem unes conclusions per tirar endavant la vila educadora que volem.

De pobles educatius a pobles educadors

Tots els pobles, petits i grans, són educatius per la seva mera existència. Des de l'urbanisme fins a les institucions escolars, passant per programes festius, equipaments... hi ha un grapat d'elements, persones i entitats que eduquen. Tanmateix, que esdevinguin educadors requereix la voluntat de ser-ho. És un canvi de paradigma que pretén, des de la transversalitat i l'acció compartida de molts agents, que la comunitat esdevingui espai de canvi, transformació i desenvolupament. Els municipis educadors són els que creen avituallaments vitals diversos i inclús perquè totes les persones que hi viuen —també les que en queden al marge— despleguin plenament el seu potencial humà, la seva personalitat, els seus talents i la seva creativitat. Tenint en compte, però, que el municipi educador és una «utopia necessària», que intuïa Ferrer i Guàrdia, perquè no acaba mai de desenvolupar-se del tot, sempre es pot perfeccionar.

Ciutats educadores i també viles i poblets educadors

Les iniciatives dutes a terme en grans ciutats perquè l'educació de la ciutadania impregni tots els espais són també viables als municipis rurals. Cal adaptar formes, mitjans, recursos, ritmes..., però, de fet, la mirada d'Educació 360 és fins i tot més fàcil enfocar-la en una comunitat petita que en una gran urbs, perquè és senzillament més fàcil identificar-ne els agents educadors i, amb ells, establir xarxa. És comprensible que s'hagi iniciat el treball en grans ciutats, per la concentració més gran de població, però això no justifica que el 10% dels 7.722.037 catalans²⁶ que viuen als 736 municipis de menys de 5.000 habitants no puguin participar d'aquest nou paradigma de societat. De fet, només per la gran quantitat de pobles i micropobles existents, es fa necessari centrar esforços per ajudar a encaminar el concepte de vila educadora i adaptar-ne la mesura de tot plegat: reunions, protocols, graelles, recursos humans i econòmics..., però sense rebaixar ni un gram l'ambició d'esdevenir, també, plenament municipis educadors.

L'acció de Casa de la Vila també educa

Les accions que es desenvolupen des de qualsevol àrea del govern municipal transmeten coneixements i eduquen en uns determinats valors de forma intencionada o no, per tant, ser conscients d'això ens ha de permetre executar accions de qualitat i treballar perquè tots els serveis municipals transmetin valors que permetin dibuixar el poble educador que volem. I això és transversal: no depèn ni de la Regidoria d'Educació o Ensenyament, ni d'Alcaldia ni de Secretaria, sinó de tots els càrrecs electes i treballadors de l'Ajuntament. I talment com en l'educació dels infants, el modelatge és essencial, per tant, és inviable treballar per una comunitat educadora, si l'equip de govern no hi creu. Comptant, però, que si bé totes les corporacions que es llencen a l'aventura de remar en direcció a la comunitat educadora tenen els regidors convençuts, aleshores han de passar a l'acció, predicar amb l'exemple en l'escolta al veïnat, dinamitzar reunions, resoldre conflictes... És en aquest camp que el nou paradigma educador —que volem més enllà de l'escola i plausible per a totes les edats— té recorregut. I aquest tarannà educador impregnarà tots els espais: l'atenció al públic a les oficines municipals, els textos dels comunicats, el desenvolupament dels plens municipals, la comunicació a les xarxes, el tracte de la brigada municipal...

24 Moviment pedagògic que sorgeix a finals del segle XIX en contrast amb l'escola tradicional. Arrela a Catalunya de la mà de grans pedagogs com Francesc Ferrer i Guàrdia, Rosa Sensat, Frederic Godàs, Alexandre Galí, Pau Vila, Eladi Homs...

25 Pel·lícula estrenada el 10 de novembre del 2023, dirigida per Patricia Font a partir d'un guió d'Albert Val i basada en el llibre de Francesc Escribano.

26 Cens de població de l'any 2020.

Les viles educadores són viles inclusives i equitatives

Davant d'una societat tan diversa com la que tenim (socialment, culturalment, lingüísticament, sexualment, ideològicament...), esdevé urgent establir polítiques per atendre i respectar aquesta diversitat, és a dir, per fomentar la tolerància i la convivència de totes les realitats. Les viles educadores són intrínsecament inclusives, perquè permeten desenvolupar diferents projectes de vida en igualtat d'oportunitats. De fet, si urgeix construir pobles i ciutats que eduquin, és precisament perquè totes les persones tinguin accés a les activitats i tinguin l'oportunitat de formar part del teixit associatiu. Les persones més vulnerables, les que difícilment participen de l'agenda municipal, són les que motiven a treballar en xarxa, amb aquesta mirada educadora, per cohesionar el municipi i garantir el respecte dels seus drets.

Consciència sociopolítica: les cosmovisions

L'èxit de l'educació, ja sigui a l'aula o al municipi, és que abraci tothom, que ningú en quedi fora o, si més no, que els marges siguin molt i molt estrets. Una eina que ens pot ajudar a fer camí d'educació comunitària i inclusiva és conèixer i tenir en compte l'anàlisi de les cosmovisions socials que descriuen Daniel Gabarró i Jaume López.²⁷ La comunitat, ni que sigui la d'un poblet petit, no és homogènia. Les cosmovisions (els autors en descriuen cinc: primària, tradicional, moderna, postmoderna i integral) ens permeten entendre la diversitat de la comunitat, els veïns amb qui volem avançar i que es troben en moments de consciència diferents. Tenir en compte la seva maduresa possibilita, primer, entendre la seva situació, les seves contradiccions, i evitar, així, xocs i conflictes. Considerar la cosmovisió facilita la comunicació i és un impuls per créixer i ajudar a evolucionar cada persona i col·lectiu perquè, justament, partim de la seva realitat. I un punt essencial: és important que els governs municipals de les viles que abracin l'Educació 360 analitzin també la cosmovisió preeminent del seu equip. I teixir ponts i estratègies per fer-la avançar. Implica cercar moments en l'agenda estressant del dia a dia de gestió per revisar-nos i recordar el nord, el perquè ens hem posat en política.

L'èxit educador és la suma d'accions de qualitat coordinades

Parlem d'aquelles accions que tinguin continuïtat i siguin coherents amb els objectius plantejats. Un calendari mensual ple d'activitats no és sinònim de vila educadora. Una munió d'activitats descoordinades pot deixar moltes persones al marge. La clau és treballar de manera coordinada i cooperativa, tant regidories com escoles, serveis socials i teixit associatiu, i mirar que els agents socials actius del municipi esdevinguin, alhora, agents educadors. Per tant, fer xarxa, malgrat que sigui un camí més lent per arribar a la meta, és l'estratègia més eficaç per donar resposta als reptes educatius de la comunitat. I per aconseguir aquesta aliança és bàsic treballar la corresponsabilitat de totes les entitats i les institucions que mouen el municipi.

Viles educadores que avancen malgrat la seva imperfecció

Les poblacions que entren en aquest repte d'esdevenir comunitats educadores no són pas millors que les que eludeixen aquesta oportunitat de créixer. És una obvietat. Però el que val la pena apuntar és que tampoc esdevenen «millors» de la nit al dia, quan entren en aquesta dinàmica, ni poden conformar-se només a aprovar la iniciativa pel ple municipal corresponent, ni que sigui en l'aprovació unànime que s'espera dels grups polítics amb certa sensibilitat per les persones. El vandalisme, l'atur, l'incivisme, les agressions masclistes, la brossa abandonada fora dels contenidors, el fracàs escolar, l'abandó de la gent gran... i molts altres drames no desapareixeran del mapa municipal. Però atendre'ls, sumant el màxim d'agents educadors del municipi, segur que incrementa l'eficiència i l'eficàcia dels recursos esmerçats fins ara. I segur que es diagnostiquen causes, i potser fins i tot es troben i s'apliquen estratègies per llaurar la terra i prevenir noves situacions de desigualtat i vulnerabilitat. Som vila educadora quan s'inicia el treball conjunt entre els agents educadors i la xarxa va creixent amb la suma de més protagonistes. Sent conscients, però, que entrar a la família de municipis educadors és acceptar la tensió constant entre el que volem aconseguir i el que som capaços de fer.

Cal concretar el paradigma

Gràcies a la implicació i la motivació de moltes persones, som un país ric en propostes, en idees, en l'establiment d'eines, a legislar i a escriure projectes i dotar-los d'un nom atractiu. En aquests moments, a Catalunya tenim damunt la taula diferents iniciatives que caminen vers un mateix objectiu: el compromís educador de la societat.

²⁷ Vegeu l'obra *Les cosmovisions socials: la peça que faltava. El desenvolupament integral de la ciutadania i el seu impacte sociopolític*. Boira Editorial. Lleida, 2020

Independentment, però, del nom del projecte (Carta de Ciutats Educadores, Projecte Educatiu de Ciutat o Poble, Pla Educatiu d'Entorn, Educació 360, Passaport Edunauta...), necessitem concrecions dels propòsits del paper, *accions concretes* que transformin la realitat, que impactin a peu de carrer. Ens cal materialitzar la filosofia educativa, ser didàctics, motiu pel qual és rellevant recollir bones pràctiques i fer-ne difusió. L'Aliança Educació 360 fa una bona tasca, en aquest sentit. Però és important no descuidar els pobles petits. Que en aquests baguls de recursos consolidats hi puguem enllaçar propostes pràctiques i excel·lents de les zones rurals.

Avaluar per aprendre i millorar

Després del procés d'escriure els projectes i materialitzar-ne les accions previstes, hi ha dues conclusions essencials i, alhora, també educadores. La primera és que cal *avaluar l'impacte* de la feina feta, perquè som molt actius generant propostes, però ens cal temps i rigor per revisar com han anat, i això, en un municipi petit, sense tècnics i amb més bona voluntat que recursos, és molt difícil; perquè gestionar el dia a dia és complex i les urgències no permeten pair com pertoca les accions desenvolupades; perquè encara no s'ha acabat una bona dinàmica, que ja cal preparar la següent; perquè la hiperactivitat i les presses són una mala praxi d'alguns governs municipals i no ajuden a crear activitats i comunitats educadores; perquè l'Administració hauria d'avaluar sempre les polítiques realitzades, també les socials, les culturals i, evidentment, les educatives; perquè l'avaluació forma part de qualsevol procés d'aprenentatge i, per tant, cal recollir dades, analitzar-les i prendre decisions per millorar, i, en el cas que ens ocupa, de municipis educadors, cal establir indicadors senzills i pràctics per ser conscients del canvi provocat. L'altra conclusió, després d'avaluar l'acció local, seria *compartir els èxits educatius comunitaris* amb altres municipis. Així, com indicàvem al punt anterior, cal recollir les propostes i explicar-les! Avançaríem molt més com a país, si fóssim capaços d'escoltar els avenços reeixits dels veïns i veïnes i adaptar-los a la nostra realitat!

Projectes planers, projectes transformadors

Les administracions públiques, especialistes a dibuixar aquests programes de noms atractius, visions lloables i propòsits necessaris, hem d'anar amb compte de *no burocratitzar les bones idees*. Quan formava part del Comissariat de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya van sorgir els Plans Educatius d'Entorn. Com a moviment de lleure, ens hi vam sumar ben aviat, perquè aquesta bona iniciativa sortida des del Departament (aleshores) d'Ensenyament formava part de la idiosincràsia escolta. A la pràctica, pocs agrupaments escoltes dels barris i pobles van concretar accions dins dels PEE. I encara alguns ho van fer per l'increment de recursos econòmics i guardons que s'hi van vincular. És a dir, no va arribar a la base... Actualment, l'Ajuntament que presideixo ha signat l'adhesió a Educació 360. Vam treballar amb l'escola perquè s'hi integrés i el claustre va votar-hi a favor. Minyons Escoltes, com a moviment, va signar el manifest des del primer dia, com a entitat promotora, fundacional. I la paradoxa: el cau de la vila, tanmateix, ni coneixia l'adscripció ni, d'entrada, veia la necessitat de formar-ne part. Avui, cal valorar-ho, en forma part de manera activa, participant mensualment en les reunions i essent dinamitzador d'iniciatives del municipi en clau 360. Per tant, necessitem aterrar aquests protocols, plans i projectes escrits amb les millors intencions i amb excel·lents professionals al darrere a la concreció del dia a dia de les entitats. Que no vegin els objectius i les reunions com una càrrega a la bona feina que desenvolupen, sinó com una oportunitat d'enriquir la mateixa associació. Aquestes dificultats comporten que alguns municipis redactin projectes de l'àmbit socioeducatiu amb la mera finalitat d'acollir-se a subvencions, més que amb la voluntat política d'implementar accions. Per tant, ens fem trampes, quan no facilitem que les lleis connectin amb la realitat d'escoles, teixit associatiu o entitats del tercer sector que ja treballen en sintonia amb els projectes que defensen i promouen aquestes lleis. Quan no obtenim impacte, les bones estratègies escrites queden guardades en calaixos d'administracions locals.

Persones dinamitzadores de la comunitat, lideratges educadors

Perquè les accions arribin a ser educadores, transformadores, és imprescindible comptar amb lideratges que tinguin en compte aquesta clau educadora, amb *lideratges educadors*. I no penso només en representants públics de l'Administració local ni en l'equip directiu de l'escola corresponent. A la majoria de pobles i viles de Catalunya trobem persones entusiasmades per dinamitzar la comunitat, ja sigui organitzant un aplec tradicional, una cursa popular, un sopar d'estiu a la fresca o entrenant els infants i els joves en un esport que el cap de setmana porta el nom i els colors del poble arreu. Potser no són majoria i cada cop costa més sortir de la zona de confort per mullar-se pels altres, però hi ha bones persones compromeses. Cal comptar amb aquestes persones dinàmiques i dinamitzadores perquè esdevinguin agents educadors. Crear una comissió, un grup, una plataforma que pugui connectar-los perquè, plegats, coordinin el projecte de vila educadora.

És qüestió de mirada

Al capdavant, què cal fer perquè l'educació sigui un procés de desenvolupament comunitari? Per on comencem? Teixir una vila educadora depèn de la mirada, de l'enfocament que s'hi dona, de pensar, desenvolupar i revisar l'activitat. Més que escriure llargs documents, cal centrar energies a *fer pedagogia* que les activitats poden ser educadores, si es repensen amb bona voluntat i amb consciència educadora. I aleshores, teixir complicitats. Perquè les activitats d'una entitat o d'un programa de festes siguin inclusives en edats, en procedències, en gènere, en diversitat funcional... pot fer falta només repensar el programa i incloure-hi quelcom diferent, és a dir, trencar barreres: les barreres de «ho hem fet així tota la vida», les de «som pocs», les de la mandra al canvi, la manca de sensibilitat... Als pobles petits es duen a terme moltes activitats que tenen *moments educadors*, potser sense ser-ne del tot conscients, perquè informen, sensibilitzen, detecten necessitats, estableixen objectius, avaluen. També hi ha projectes i activitats d'*acció educadora* directa: des d'experiències d'educació en el lleure fins a cursos d'alfabetització o d'inserció sociolaboral, aules universitàries, activitats culturals, formacions específiques que s'adrecen a col·lectius específics... Com dèiem, el repte és fer-nos conscients del potencial educador que tenen aquests moments i aquestes accions i, en conseqüència, de la responsabilitat educadora que ens atorguen. I això només s'aconsegueix *participant* en les trobades que cerquen aquest canvi de paradigma (ja sigui Comissió 360 o grup de Projecte Educatiu de Poble, Xarxa Educativa Local, Taula Comunitària, Comissió Transversal...), que no han de ser pas avorrides. En aquestes sessions, on hi ha debat, filosofia, esperit crític..., és on s'eixampla *la mirada* i es facilita que s'enriqueixin les activitats i es puguin afegir en aquest camí, gens fàcil, però ben atractiu.

Els qui creiem en l'àmbit municipal com a clau per millorar el món, necessitem aquesta *mirada educadora* perquè poder deixar un llegat millor. Una mirada, com s'ha anat evidenciant, holística, integradora i global. Reclamo *mirades educadores* globals en els mitjans de comunicació, en la vida política, en l'àmbit laboral... i en l'Administració pública local. Només vivint en pobles humans, inclusivament, respectuosos i sostenibles podem tenir un present més plàcid i encarar un futur millor. Només som si som amb els altres i, justament, comptant amb els altres podem forjar l'esperit crític que ha de vacunar-nos dels populismes, els autoritarismes i les misèries humanes en general.

Braç a braç amb l'escola

Sovint a l'escola hi aboquem les esperances transformadores d'una realitat que ens desencisa. I li demanem molt: des d'assolir els ODS fins a prevenir drogodependències, treballar per la igualtat de gènere o «salvar els oceans», sense deixar de banda el reguitzell de competències bàsiques de tots els àmbits: lingüístic, matemàtic, digital, artístic, en valors, coneixement del medi, educació física... En aquest treball, s'ha repetit a bastament que tota tasca de municipi educador és en va, si no té en compte la comunitat en totes les seves dimensions. És a dir, que la transformació social només arribarà si família, escola, teixit associatiu, polítiques de les diferents administracions, plans estratègics... i carrer! *empenyen alhora* en una mateixa direcció. L'escola ha de ser un dels motors principals de la comissió que tiri endavant la vila educadora. Hi ha noms diversos: Comissió 360, Consell Educatiu Municipal... Sigui quina sigui la concreció del petit grup que repensi el poble amb la mirada d'educació comunitària, ha de comptar amb els docents. Els *professionals de l'educació formal* han d'esdevenir *líderatges fermes* d'aquest paradigma. Malgrat que la formació de la majoria dels mestres d'aquest país es basi encara en la concepció d'impartir coneixements davant un educand receptor, ningú dubta avui que els infants són els protagonistes del seu procés d'ensenyament i aprenentatge. Sortosament, l'aprenentatge vivencial, no directiu, competencial, cooperatiu... és la fesomia de moltes escoles i d'alguns instituts del país. Mestres, professors i pedagogs amb la formació i l'experiència per justificar aquest canvi de paradigma també saben que comptar amb l'entorn és bàsic per a l'educació formal. Han de ser els primers interessats a trobar pels carrers i els camins dels pobles les millors aules on pugar coneixements significatius i fer canvis transformadors. Hi ha experiències de l'educació formal encaminades a cohesionar aquesta vila educadora que volem, com l'Aprenentatge i Servei, però és essencial tenir una mirada holística perquè no esdevinguin projectes «obligats». L'escola només pot ser ànima i motor del poble, si compta amb el poble, és a dir, si la comunitat entra dins de les aules i l'alumnat i els docents en surten per connectar amb el cor del poble, que és una autèntica escola oberta de vida. Al país, tenim exemples reeixits d'escoles rurals, com la ZER del Moianès,²⁸ on treballen amb diferents projectes a les aules per aportar un valor afegit al territori. El compromís de l'escola, és a dir, comptar amb els mestres entusiastes i vocacionats, és clau per l'avenç d'una educació completa als municipis petits.

28 <https://agora.xtec.cat/zermoianesllevant/>.

Una normativa que confïi en els municipis

Si ens fixem en l'àmbit merament escolar, som lluny de l'exercici de competències cedides als municipis. Això també es deu a la malmesa delegació de competències de l'Estat a l'Administració més propera, la local. Val a dir que a Catalunya, l'Estatut i la Llei d'Educació atorguen competències en l'àmbit educatiu i un alt grau de participació. La voluntat, però, sempre ha d'anar acompanyada de dotacions pressupostàries per acabar desenvolupant com pertoca la implicació dels consistoris, especialment si són petits. Malgrat les dificultats competencials evidents, la relació municipi-escola és força estesa arreu del país. Més encara als municipis rurals. Cal aprofitar aquesta relació i eixamplar-la perquè esdevingui, també, municipi-educació. I en aquest cas, afegir-hi esports, cultura, lleure, festes..., on les competències sí que esdevenen pròpies de l'administració local.

Des de Casa de la Vila, comptant amb la vila

La proposta de poble que eduqui ha de liderar-se des de l'Ajuntament. El primer pas, doncs, és activar espais de diàleg i col·laboració, exercir la «governança educadora» entre els grups amb representació municipal i entitats. Fora bo entrar formalment a l'Aliança Educació 360 i assumir-ne el manifest i els compromisos, i això requereix un acord del ple, preferiblement unànime, per garantir-ne la vigència més enllà de mandats i perquè la comunitat educadora ha d'incloure-hi tothom. Després es poden desplegar altres documents que recullin objectius, estratègies, recursos..., com el Projecte Educatiu de Poble, però el que es necessita per no construir el projecte «des de dalt», o perquè no esdevingui simplement un bon acord guardat en un calaix, és crear una comissió amb agents educadors del municipi, amb el nom que es consideri més escaient: Comissió 360, grup impulsor del Projecte Educatiu de Poble, Xarxa Educativa Local, Taula Comunitària, Comissió Transversal... Una comissió que, en el cas de pobles petits, estarà formada també per voluntariat i per professionals que hi dedicaran temps, sovint fora del seu horari laboral. Però és important que ha de tenir la consegüent consignació al pressupost ordinari de l'Ajuntament per poder impulsar i dinamitzar les accions que decideixin.

La veritable transformació sorgeix quan es converteix la ciutadania en subjecte de la seva pròpia acció. Per tant, cal deixar espai, i deixar espais. I implementar processos de participació, d'autoorganització, perquè la transformació comunitària sigui real. Cal la *proactivitat* de l'administració local per establir el treball en xarxa, certament, però és essencial exercir aquest lideratge respectant els ritmes i la diversitat de tots els agents. Així doncs, cal establir una *cultura de treball cooperativa* que faciliti el treball en xarxa i inclogui les bones accions que de ben segur ja es desenvolupen als municipis. Si treballem en xarxa, ajudarem que aquestes activitats esdevinguin experiències educadores integradores i integrades a la vila.

Pobles educadors, comarca educadora

Avui dia, els responsables de dinamitzar municipis 360 són, en molts casos, regidors motivats, ja que els municipis petits no tenen els recursos per crear estructures tecnicoadministratives per a aquest àmbit ni per comptar amb tècnics propis. Anant bé, els consells comarcals mancomunen aquests serveis de dinamització comunitària amb tècnics que actuen en diferents pobles i que s'encarreguen de diferents àmbits. Però sovint a la comarca no hi ha polítiques consensuades i compartides. En el millor dels casos, trobem algun programa o document aprovat que no és sinònim de visions compartides, i menys encara de polítiques comunes. «Cada terra fa sa guerra», malauradament, cada poble fa el que pot, la qual cosa desvirtua la mateixa essència dels consells comarcals. Això pot passar en àmbits diversos com la cultura, la joventut, la participació ciutadana, els esports i...l'educació. Davant d'aquesta realitat, la tasca dels tècnics comarcals esdevé ben difícil, perquè han de treballar en un territori poc cohesionat i es poden trobar empenyent més ells que els mateixos responsables polítics comarcals.

Cal un marc polític de consens i una planificació estratègica d'àmbit supramunicipal per atendre aquesta dinamització comunitària. Perquè fer-ho des de la voluntat del regidor o l'alcalde de torn, ni que sigui amb la millor de les intencions, pot esdevenir activisme, o un projecte vigent només el temps que dura una legislatura. Per tant, el treball pedagògic s'ha de fer, també, dins de l'Administració local i supralocal, cercant mecanismes per desenvolupar un treball en xarxa i transversal amb caràcter integrador. Un treball compartit entre els diferents sistemes que ja s'ocupen avui del benestar: educatiu, serveis socials, ocupació, sanitari... Les diferents àrees i serveis de l'administració local i comarcal s'haurien d'alinear en aquesta mirada educadora.

Si avancem en el concepte ampli de comunitat educadora, incorporem-hi també la proposta de comarca educadora. Si el concepte d'educació a temps complet es basa a teixir xarxes, siguem ambiciosos i estenem la xarxa entre les viles veïnes. L'objectiu és local, però podem crear sinergies perquè puguem aprendre els uns dels altres.

Diputacions educadores

Si en l'anterior punt reclamo un treball mancomunat en sensibilitat i recursos que permeti avançar com a territori educatiu, en aquest espai vull deixar constància d'una trista conclusió emmarcada en el territori on visc, Ponent de Catalunya: els municipis petits de la demarcació de Barcelona tenen més suport que els de la resta de Catalunya per esdevenir educadors. No és pas un retret cap a la seva Diputació, que disposa d'uns recursos més generosos que les altres. És una crida, primer, perquè la resta de demarcacions contemplin l'educació com un àmbit de servei al món local. Girona organitza programes pedagògics i divulgatius per als escolars a través de l'Àrea de Cultura, Noves Tecnologies, Esports i Benestar i del Servei de Medi Ambient; Tarragona gestiona centres d'educació especial, les escoles d'art i disseny i les escoles i els conservatoris de música; Lleida gestiona una escola d'educació especial i l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), però cap de les tres té una àrea específica d'educació que doni servei als municipis.

Hom pot argumentar que no hi ha competències municipals que ho justifiquin, però al llarg del treball queda palès que el rol d'educació comunitària, d'educació a temps complet, l'ha d'assumir l'Ajuntament. Així doncs, com a institució supramunicipal que treballa al servei dels ajuntaments, li és lícit oferir aquest espai d'educació, garant de l'estat de benestar de totes les persones en qualsevol punt del territori. El pas següent seria contemplar el concepte «municipi educador» com ho fa la Diputació de Barcelona al seu organigrama i la seva pàgina web. A partir d'aquí, evidentment, desplegar l'acompanyament als municipis de manera que algun dia ajudés com fos possible arreu del territori: «La Gerència de Serveis d'Educació ofereix suport tècnic per a l'elaboració i implementació del Pla Local de la Infància i l'Adolescència (PLIA) en els municipis.»²⁹

Reptes comunitaris, respostes comunitàries

En sintonia amb la conclusió anterior, en sorgeix una altra: les escoles no poden respondre soles als reptes que hi ha damunt la taula com a societat. Les desigualtats socials, l'esgotament de recursos naturals, l'emergència climàtica, les guerres, la inflació, els problemes creixents de salut mental, la llengua catalana, l'ús dels mòbils... No podem caure en la temptació ni de culpabilitzar l'escola dels mals existents ni d'abocar-hi les esperances perquè ho resolgui tot. Cal comptar amb l'educació formal, evidentment, però els reptes comunitaris requereixen respostes comunitàries. I d'aquí la necessitat de crear viles educadores, on escola, famílies, entitats, Ajuntament, equipaments... esdevinguin un ecosistema ben travat, capaç d'incidir en el dia a dia dels vilatans i resiliència davant les dificultats. Des d'aquesta perspectiva, contribuïrem al difícil repte de connectar emocionalment les persones que se senten excloses de la vida del municipi. Si hi ha persones desconnectades de la comunitat, és inviable que se'n sentin educades.

Una formació 360 a la universitat

Urgeix comptar amb docents sensibles i militants amb la comunitat. Mestres conscients que el poble és la millor aula, que les situacions d'aprenentatge que es poden generar a l'entorn pròxim són les més riques, perquè són les més vivencials. El nou currículum ens hi ajuda, perquè s'enfoca cap a aquesta mirada 360: «És un instrument per aconseguir una societat més justa i democràtica, cohesionada, inclusiva, que contempli totes les persones i on sigui possible la igualtat d'oportunitats i la igualtat real i efectiva. Una societat fonamentada en una ciutadania crítica, activa i constructiva, que doni resposta a les aspiracions personals i col·lectives, sostenible, digitalitzada, més equitativa, més verda, més feminista, més cohesionada, sense desigualtats socioeconòmiques i més democràtica.»³⁰ Que els anys de formació a la universitat de mestres, educadors socials, pedagogs... ajudin a forjar professionals de l'educació capaços de liderar aquest currículum!

Comuniquem l'educació!

Malgrat els trenta anys d'immersió en el sector de l'educació i de moure'm amb inquietud en diferents espais de l'educació no formal i l'educació formal, aquest treball m'ha fet descobrir programes desenvolupats a Catalunya, justament en les tres darreres dècades. Tots els projectes que hem explicat al treball requereixen de participació ciutadana, i normalment es cuida aquesta fase mitjançant recursos didàctics i dinàmiques atractives. És molt important, també, comunicar el document final que sorgeix d'aquest temps de participació. És rellevant comunicar-ho bé perquè el que es projecta ha de provocar impacte en la ciutadania. Però també és essencial donar-ho a conèixer per valorar el temps i la creativitat de les persones que han ajudat a fer-ho possible. A més a més, si l'edu-

²⁹ www.diba.cat/web/educacio/cataleg/plia.

³⁰ Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, capítol I.

cació és, en bona part, la solució als problemes que se'ns presenten com a societat, quan tenim una estratègia educadora que funciona bé al nostre municipi, hem d'escampar-la als quatre vents perquè se'n puguin beneficiar el màxim nombre possible de persones i comunitats.

Treball en xarxa

Haver conegut l'experiència municipal de la Vall d'en Bas, a la Garrotxa, o l'empenta d'Antoni Comajoan Colomé, a l'escola L'Estany del Moianès, permet creure en l'educació comunitària partint de fonaments i evidències. De fet, si l'essència d'aquesta vila educadora que cerquem és el treball en xarxa, esdevé necessari poder establir lligams amb els territoris petits que s'aventuren a tirar endavant projectes educatius a temps complet per compartir projectes i conèixer noves iniciatives, per avaluar impactes, per reforçar conviccions. En aquest sentit, és obligat reconèixer la tasca de l'Aliança Educació 360, promoguda per la Fundació Bofill, la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya i la Diputació de Barcelona, des de la qual es treballa per connectar agents educadors de les diferents comarques i s'acompanyen experiències d'arreu del país. Mitjançant trobades i formacions, també ajuden a sistematitzar aquestes activitats perquè esdevinguin realment educadores i transformadores. I un fet important: comuniquen la feina feta dels diferents barris, escoles, viles i ciutats. Cal anar recordant, això sí, que els petits municipis siguem presents i protagonistes en el dia a dia de l'Aliança.

Les persones al centre

El concepte de ciutats educadores té uns cinquanta anys. En aquest temps, especialment del 1990 ençà, han nascut molt bones iniciatives i s'han dissenyat programes excel·lents amb noms diversos i un rumb comú. Tanmateix, també s'ha creat molta desafecció entre persones que van creure inicialment en l'elaboració del projecte i que han esmerçat hores per tirar-lo endavant. La confecció d'aquest treball m'ha permès conèixer agents educadors fermes, amb visió clara del concepte *educador* i amb un bon compromís envers la comunitat. Educadors, però, que han baixat del vaixell 360 per cansament, sobretot en veure que la teoria reflectida al document costava déu i ajuda de posar-la en pràctica. En el somni de vila educadora, cal, doncs, tenir cura de les persones i les entitats. La xarxa no funciona sense la seva presència i implicació. I cal respectar ritmes, cal aprendre i aprehendre del procés. Una bona manera, i ben educadora, de cuidar les persones és mantenir un *feedback* permanent amb els agents implicats, perquè són ells els qui porten a la pràctica les propostes, els qui apliquen mesures d'educació a temps complet i, per tant, amb ells s'han d'avaluar, ajustar els processos... La seva tasca, ja sigui a l'escola, a la biblioteca, a les entitats, a l'Ajuntament..., ha de ser valorada. En un clima de confiança, dins la comissió, petit grup dinamitzador, s'han de poder confrontar els treballs, s'han d'escollar les percepcions.

Un ecosistema educador

Finalment, reclamo també una política educadora nacional i municipal, una política que desplegui el dret a l'educació, que vagi més enllà del dret a l'educació. Cal vetllar i continuar invertint recursos perquè l'escola catalana sigui de qualitat i equitativa. Però eixamplant la mirada, perquè aquesta qualitat i equitat la treballem, també, per a la societat sencera. Potenciar les viles educadores, és a dir, apostar per «l'educació com a procés permanent i de desenvolupament comunitari», no hauria de mancar en cap dels programes electorals municipals, tinguin el color que tinguin. Una governança encarada a convertir pobles i ciutats en veritables ecosistemes educadors perquè, al cap i a la fi, l'educació ens fa persones i volem viure en viles, grans o petites, plenes de persones íntegres i autònomes, que desenvolupin plenament les seves potencialitats. Persones, al capdavant, lliures que formin part d'una societat lliure!

6. Bibliografia

- AUTORS DIVERSOS. «Pobles educadors», *Perspectiva Escolar*, monogràfic, núm. 308, p. 2-62 [octubre 2006].
- ARAGONÉS JOVÉ, Enric, i BENHAMMOU, Fàtima. *Cap a una educació a temps complet a Catalunya. Bases d'una política per garantir l'educació extraescolar i d'estiu*. Fundació Jaume Bofill, Barcelona [novembre 2023].
- BARRES, Rober, i TERMES, Andreu. «Municipis 360, municipis d'oportunitats. 28 mesures per a una legislatura d'educació a temps complet (2023-3027)». Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2022.
- BORJA SEBASTIÀ, Jordi «La ciudad como pedagogía», *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 278, p. 44-50, 1999.
- CIVIS ZARAGOZA, Mireia. «La ciutat educadora i els projectes educatius de la ciutat», *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna*, núm. 17, p. 245-262, 2005.
- CIVIS ZARAGOZA, Mireia. *Els Projectes Educatius de Ciutat com a praxi de desenvolupament comunitari de gènesi socioeducativa*. Tesi doctoral. Universitat Ramon Llull, 2005.
- COLLET-SABÉ, Jordi. «Més enllà dels PEC, els PEE i les zones educatives: primers apunts per a una escola municipi», *Revista Catalana de Pedagogia*, núm. 10, p. 12-32, 2016.
- DURAN OLLER, Assumpta, i ROMA CUNILL, Joan. «El projecte Poble Educador», *Revista Guix: Elements d'Acció Educativa*, núm. 344, p. 59-65, 2008.
- FEU, Jordi, i SOLER, Joan. «Més enllà de l'escola rural. Cap a un model integral i integrador de l'educació en el territori», *Temps d'Educació*, núm. 26, p. 133-155, 2001.
- FEU, Jordi. «Poble educador: un projecte educatiu necessari per al reequilibri social, educatiu i cultural del país», *DEPROP. Revista de Política Educativa Local*, 2006.
- GONZÁLEZ MOTOS, Sheila. *De la lectura de la carta a la consolidació d'una ciutat educadora*. Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE). Barcelona, 2019.
- GABARRÓ, Daniel, i LÓPEZ, Jaume. «Les cosmovisions socials: la peça que faltava. El desenvolupament integral de la ciutadania i el seu impacte sociopolític». Boira Editorial, Lleida [octubre 2019].
- GABARRÓ, Daniel, i LÓPEZ, Jaume. «Las cosmovisiones sociales: nuevo eje de análisis para el diseño de políticas locales: los niveles de conciencia cívica». Boira Editorial, Lleida [gener 2021].
- IGLESIAS VIDAL, Edgar; ARGELAGÉS BESSON, Txell; BERGER SACRAMENTO, Rafael. *Contribucions dels Plans Educatius d'Entorn a la iniciativa Educació 360*. Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2018.
- IZQUIERDO MONZÓ, Eva. *Marc normatiu municipal en l'àmbit educatiu*. Guies de Política Educativa Local, núm. 7. Diputació de Barcelona, 2022.
- MAS, Mireia. *Marc de competències d'aprenentatge per a un currículum de ciutat. Descobreixo, connecto i creixo!* Fundació Jaume Bofill, Barcelona [abril 2023].
- MENCIA GONZÁLEZ, Laura. *La cara i la creu de la participació extraescolar. Oportunitats i desigualtats educatives*. Fundació Jaume Bofill, Barcelona [octubre 2023].
- PLANAS LLADÓ, Anna. *L'avaluació de polítiques socioculturals municipals. Una proposta d'indicadors*. Tesi doctoral. Universitat de Girona [febrer 2009].
- SAN JOSE I BUENAVENTURA, Jordi. El currículum local, un element del projecte educatiu del poble o de la ciutat. *Guix: Elements d'Acció Educativa*, núm. 339, p. 69-72, 2007.

- SAMPER SIERRA, Sarai. *Polítiques d'educació a temps complet. Referents internacionals per construir un model a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill, Barcelona [octubre 2023].
- SOLDEVILA VALL, Cèlia. *Diversitat i inclusió en el projecte de poble educador*. Treball final de grau. Universitat de Vic [maig 2013].
- TRILLA BERNET, Jaume. «La ciudad educadora. De las retóricas a los proyectos», *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 278, p. 44-50, 1999.

En el procés d'elaboració d'aquest treball, s'han dut a terme, a més, converses en profunditat i entrevistes amb les persones següents: Yolanda Hernández, mestra i directora de ZER; Toni Comajoan, mestre i director de ZER; Marta Roca, mestra i coordinadora de la Comissió 360 del Palau d'Anglesola; Maite Teixidó, treballadora en el sector social i regidora; Míriam Solé, educadora social; Laia Marín, infermera i psicopedagoga; Alba Rodríguez, pedagoga i membre de l'Aliança 360; Àngels Torrelles, coordinadora de la Xarxa Territorial de les Terres de Lleida d'Educació 360, i Lluís Amat, mestre i alcalde de la Vall d'en Bas.

7. Annexos

Annex 1

Article 27 de la CE:

1. Tothom té dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.
2. L'educació tindrà com a objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.
3. Els poders públics garanteixen el dret que assisteix els pares per tal que els fills rebin la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb les seves conviccions.
4. L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.
5. Els poders públics garanteixen el dret de tothom a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb la participació efectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.
6. Es reconeix a les persones físiques i jurídiques la llibertat de creació de centres docents, dins el respecte als principis constitucionals.
7. Els professors, els pares i, si escau, els alumnes, intervindran en el control i en la gestió de tots els centres sostinguts per l'Administració amb fons públics, en els termes que la llei estableixi.
8. Els poders públics inspeccionaran i homologaran el sistema educatiu per garantir el compliment de les lleis.
9. Els poders públics ajudaran aquells centres docents que reuneixin els requisits que la llei estableixi.
10. Es reconeix l'autonomia de les universitats, en els termes que la llei estableixi.

Annex 2

Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació (LEC), article 159.

«Competències dels ens locals:

1. Els municipis participen en el govern dels centres educatius que presten el Servei d'Educació de Catalunya per mitjà de la presència en els consells escolars, i també en la programació general de l'ensenyament, sens perjudici de les altres competències que els atribueix l'apartat 3.
2. Els ens locals poden crear centres propis per mitjà de convenis amb el Departament, d'acord amb la programació de l'oferta educativa.
3. Correspon als municipis:
 - a) Participar en les funcions que corresponen a l'Administració de la Generalitat en els diferents aspectes del sistema educatiu i, especialment, en les matèries següents:

Primer. La determinació de l'oferta educativa de l'àmbit territorial pels procediments establerts per reglament.

Segon. El procés d'admissió en els centres que presten el Servei d'Educació de Catalunya de llur territori per mitjà, si escau, de les oficines municipals d'escolarització.

Tercer. L'establiment de mesures que permetin als centres portar a terme activitats extraescolars promogudes per l'Administració educativa i la coordinació d'aquestes activitats.

Quart. La programació dels ensenyaments de formació professional i la coordinació amb l'entorn territorial i empresarial, i el foment de la implicació dels agents territorials i socials en el compromís educatiu de tota la societat.

Cinquè. La vigilància del compliment de l'escolarització obligatòria.

Sisè. L'aplicació dels programes d'avaluació i el coneixement dels resultats.

Setè. La promoció i l'aplicació de programes dirigits a alumnes de famílies d'immigrants o transeünts.

Vuitè. L'establiment de programes i altres fórmules de col·laboració amb les associacions de mares i pares d'alumnes per estimular i donar suporta les famílies en el compromís amb el procés educatiu dels fills.

Novè. El desenvolupament de programes de qualificació professional inicial.

Desè. La determinació del calendari escolar.

- b) Organitzar i gestionar els centres propis.
 - c) Gestionar l'admissió d'alumnes en els ensenyaments del primer cicle d'educació infantil i establir-ne el procediment i els barems, d'acord amb el que estableix l'article 47.6.
 - d) Cooperar amb l'Administració de la Generalitat en la creació, la construcció i el manteniment dels centres educatius públics.
 - e) Garantir la coordinació dels serveis socials amb els serveis educatius amb l'objectiu de vetllar per l'interès superior de l'infant.
 - f) Vetllar pel compliment d'aquesta llei i de la normativa que la desplega.
- 4. A petició dels ens locals, i d'acord amb la programació educativa, es poden delegar competències per crear, organitzar i gestionar centres públics que imparteixin el primer cicle d'educació infantil, ensenyaments artístics o educació d'adults.
 - 5. Els consells comarcals poden assumir la gestió dels serveis de transport, dels serveis de menjador escolar i d'altres serveis escolars, d'acord amb el que s'estableixi per reglament.
 - 6. Els municipis, per exercir les competències en matèria d'educació, poden rebre suport, sens perjudici del que estableix l'apartat 5, dels altres ens locals.»

Annex 3

Manifest de Convocatòria 360**Més oportunitats educatives i millors per a tothom****1. Els nois i les noies aprenen en tots els espais de la seva vida quotidiana**

A l'escola i a l'institut, amb la família, a casa, als carrers i a les places, a l'espai o al cau, i quan fan esport o van de colònies. També quan són al davant de les pantalles. *Educació 360. Educació a temps complet* proposa una perspectiva global de l'educació que tingui en compte que s'aprèn i s'educa arreu.

2. S'eduquen en tots els seus temps, de llarg a llarg de la vida

El temps no lectiu dins l'escola representa més d'una tercera part de la jornada. Les vacances escolars impliquen una quarta part de la vida de l'infant. Els caps de setmana tenen un munt de possibilitats. *Educació 360. Educació a temps complet* afirma que si situem l'infant i el jove al centre del procés educatiu, ens n'hem d'ocupar en tots els seus temps vitals.

3. Les oportunitats educatives d'arreu són cabdals en l'itinerari personal

La recerca internacional ens diu que les oportunitats educatives més enllà del temps lectiu són decisives en la formació i l'itinerari vital i professional de les persones. *Educació 360. Educació a temps complet* proposa ajudar-les a fer un recorregut de forma personalitzada en funció dels seus interessos i els seves capacitats.

4. Garantir el procés educatiu és també alinear i connectar els aprenentatges

Educació i aprenentatges estan fragmentats. Hi ha massa separació entre la vida i els aprenentatges, entre els interessos i les obligacions. *Educació 360. Educació a temps complet* vol assolir un doble repte: que els espais no lectius de l'escola i l'institut formin part del Projecte Educatiu del Centre i que allò que s'aprèn fora sigui reconegut i hi estigui connectat.

5. L'equitat és el principal repte en l'accés a les noves oportunitats educatives

No tothom té les mateixes possibilitats d'accés a aquestes oportunitats educatives, ja sigui per raons econòmiques o socioculturals. El temps de lleure és l'espai desigual per excel·lència. *Educació 360. Educació a temps complet* aposta per garantir l'equitat i la igualtat d'oportunitats en els espais i l'educació no formal.

6. Convertir l'educació dels espais i els temps no lectius en política pública

L'àmbit local és l'espai idoni per garantir les oportunitats educatives i la coordinació dels actors de la comunitat, així com la cohesió social i la formació de ciutadans. Els ajuntaments són un actor privilegiat en el lideratge educatiu. *Educació 360. Educació a temps complet* proposa que més enllà de les bones experiències, la política educativa transcendeixi l'ensenyament reglat i garanteixi més oportunitats i millors per a tothom.

7. El canvi educatiu ha d'incorporar la mirada d'Educació 360

Una mirada 360 que traspassa els límits dels temps i els espais, que reconeix els aprenentatges d'arreu i connecta l'educació, l'escola, les famílies i la comunitat. *Educació 360. Educació a temps complet* aporta una mirada global i inclusiva que demana la complicitat de tot el municipi i tots els actors de la comunitat educativa.

Convocatòria per a una gran aliança per a *Educació 360. Educació a temps complet*. La Fundació Jaume Bofill, la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica i la Diputació de Barcelona han decidit sumar esforços per assolir aquest gran repte i convoquen ajuntaments, centres educatius, entitats, equipaments, recursos i iniciatives de tota mena que vulguin contribuir a fer que *Educació 360. Educació a temps complet* sigui una realitat generalitzada al nostre país. L'educació és cosa de tots.

Barcelona, 29 de gener de 2018

Annex 4

Conclusions de les jornades «Impulsem l'Educació 360. Educació a temps complet» als territoris rurals El Palau d'Anglesola, Flix, l'Espluga de Francolí i la Vall d'en Bas. 7 de maig de 2022

Projectes comunitaris: «L'escola és motor, cor i essència de poble»

- Obrir els centres educatius, participar en els projectes de poble, integrar els municipis com un espai sociocultural i fomentar la participació de la ciutadania.
- Sentiment d'estima, pertinença i arrelament al territori.
- Fer propostes fora de l'activitat curricular.
- Valorar com una oportunitat l'arribada de nous habitants (gràcies a les TIC, al teletreball i a la diversificació econòmica) com un aspecte clau per aconseguir una millora en la mobilitat entre pobles petits i poder dur a terme activitats educatives de qualitat en els temps lectius i no lectius.
- Replantegar la utilització dels espais públics.

Educació a temps complet al municipi/poble: «El dret a l'educació i a la cultura més enllà del dret a l'escolarització»

- Augmentar la vida cultural i les activitats extraescolars de qualitat.
- Territorialitzar les propostes d'actuacions entre municipis propers.
- Posar en relleu la funció dels mestres i els equips directius de les escoles rurals en la facilitació de l'educació a temps complet.
- Sensibilitzar sobre la corresponsabilització en educació als municipis.
- Conscienciar sobre la visió d'ecosistema educatiu als municipis, i reforça-la i impulsar-la aprofitant la contribució de l'Educació 360.
- Fomentar la igualtat d'oportunitats i l'adquisició d'aprenentatges enriquits també fora de l'escola.
- Proposar activitats itinerants en clau d'Educació 360 (de la mateixa manera que hi ha mestres itinerants).

Treball en xarxa: «Anant de bracet amb tots els agents educatius se'ns obren un munt d'oportunitats»

- Valorar i identificar els actius del territori, i implementació d'aquests agents.
- Treballar conjuntament i en xarxa real amb tots els agents educatius del territori per tenir projectes de millor qualitat.
- Generar espais de trobada per mancomunar serveis i actuacions, i crear extraescolars compartides de forma territorialitzada i amb transport.
- Aprofitar el model ZER per aquesta mancomunitat.
- Generar espais de trobada, com ara taules de treball, equips motors, comissions... en l'àmbit municipal i/o de territori.
- Continuar amb el treball per a la millora del teixit associatiu per promocionar més oportunitats educatives i millors.
- Millorar les connexions entre municipis propers amb la incorporació de professionals educatius i dinamitzadors que promoguin el teixit, juntament amb la millora del transport i el finançament.

Projectes intermunicipals

- Incidir en les polítiques comarcals. Municipalitzar la política per optimitzar recursos.
- Valorar el rol dels consells comarcals com a organitzadors o impulsors de propostes educatives acompanyats pels ajuntaments.
- Necessitat de més recursos per apropar noves oportunitats educatives als territoris des d'una mirada més comarcal o per municipis pròxims, com ara el transport per afavorir la mobilitat.
- Necessitat d'accés a aprenentatges per afavorir la igualtat d'oportunitats.
- Unió dels representants dels territoris per demanar recursos humans i econòmics.
- Tenir en compte les necessitats del territori de manera permanent abans de plantejar projectes.
- Existència de dificultats en les xarxes i en les connexions entre xarxes.

Formació

- Formació en l'especialització de l'escola rural per a mestres i altre personal dinamitzador, educatiu...

Annex 5**Curriculum Vila del Palau d'Anglesola**

Programació d'una activitat 360

L'objectiu d'aquesta fitxa és donar a conèixer el vessant educatiu de les activitats que realitzem a la vila per poder-les difondre, generar-ne de noves i millorar-les.

Dades per participar de l'activitat

Nom de l'activitat	
Quan es fa? Data, horari i durada	
On es fa? On comença?	
Qui l'organitza?	
Quines entitats o agents hi col·laboren?	
Qui hi pot participar? A qui va dirigida?	
Cal inscripció? Com es fa?	
Quin cost té per participant?	
Hi ha ajuts o beques per participar-hi?	

Dades sobre el contingut i recursos de l'activitat

Objectiu (Per què la fem?)	
Breu descripció de l'activitat	
Quins recursos cal per fer l'activitat? D'on venen?	Recursos econòmics, cost total de l'activitat: Recursos de material: Persones voluntàries o treballadores:

Assenyaleu les competències que es treballen durant l'activitat. Recordeu que no cal marcar caselles de cada àmbit, menys és més.

ANÀLISI COMPETENCIAL		
Quines habilitats, coneixements o actituds desenvoluparan les persones que participin de l'activitat?		
DESCOBREIXO: Conèixer i transformar el món		
Exploro	Experimento	Creo
• Tenir curiositat i ganes d'aprendre interaccionant amb el medi natural. • Fer-se preguntes que condueixin a indagar sobre l'entorn. • Participar en tasques de recerca, documentació o investigació.	• Construir explicacions sobre el món a través de l'experiència. • Contrastar hipòtesis o idees mitjançant l'experimentació • Resoldre problemes mitjançant la lògica i la pràctica.	• Inventar o fabricar objectes o processos creatius. • Mostrar originalitat o imaginació. • Generar i relacionar idees amb l'objectiu de trobar solucions innovadores.
CONNECTO: Relacionar-se i actuar amb els altres		
Comunico	Participo	M'hi implico
• Escoltar amb atenció i expressar amb assertivitat. • Transmetre i rebre informació de forma clara i oportuna. • Adequar el to, el llenguatge i l'estil al nostre públic o audiència.	• Treballar de forma cooperativa amb altres persones per aconseguir un objectiu comú. • Establir vincles amb persones i entitats diverses per desenvolupar accions conjuntes. • Compartir aficions i interessos.	• Mostrar respecte i consideració per tothom, tant en els acords com en els conflictes. • Crear llaços d'amistat i establir relacions significatives amb les persones del grup. • Prendre la iniciativa en aquelles causes que es consideren justes.
CREIXO: Identificar i perseguir objectius propis		
M'estimo	Somio	Decideixo
• Construir una autoimatge i una autoestima adequades i equilibrades. • Identificar les emocions i adquirir eines per a l'autoregulació emocional. • Conèixer què és adequat per a la salut (alimentació, esport...) i posar-ho en pràctica amb hàbits saludables.	• Tenir una actitud positiva davant dels nous reptes. • Marcar-se objectius clars i tangibles. • Prioritzar accions i seleccionar recursos per assolir els objectius definits.	• Identificar oportunitats i riscos en cada situació per prendre decisions. • Ser una persona autònoma per trobar les eines idònies de cara a ajustar els objectius i les accions d'una activitat. • Desenvolupar estratègies de desenvolupament personal o organitzacional.

Avaluació

S'ha d'emplenar un cop realitzada l'activitat. Si voleu, podeu contrastar amb les persones participants en l'activitat quins aprenentatges han assolit mentre reviseu conjuntament la fitxa de competències.

Quina és l'opinió de les persones participants?
Com s'ha recollit? Enquesta o dinàmica (en aquesta carpeta hi ha exemples) Rúbrica (en aquesta carpeta hi ha exemples) Passaport Edunauta Altres
Principals resultats:
S'han complert els objectius marcats?
Què podem millorar?
Podríem incloure més persones a l'activitat? Com?

En aquests temps complexos, en què globalitzem fins i tot les crisis, necessitem espais per creure en la humanitat. Els reptes comunitaris requereixen respostes comunitàries. I una resposta —o, segurament, la resposta— és l'educació. L'educació en sentit ampli, l'anomenada 360, aquella que té en compte totes les dimensions: temps, espai i profunditat. Educació al llarg de la vida, des de l'etapa de les escoles bressol, on tot el que passa és essencial, fins a la gent gran —cada cop més gran—, passant per la muntanya russa de l'adolescència i les ambigüitats de la vida adulta. Educació també a l'ample dels espais, amb epicentre en la família i l'escola, però tenint en compte el lleure educatiu, els esports, els equipaments culturals, les places i els carrers, les institucions... I finalment, perquè puguem parlar d'educació, mirada profunda de les accions, que siguin transformadores i acompanyin processos de debò.

Aquesta educació comunitària fa temps que camina. A Catalunya, els darrers trenta anys s'ha concretat en diferents propostes i s'han generat un grapat de títols i sigles diverses, però tots comparteixen una característica comuna: tenen les ciutats com a protagonistes. I els municipis petits, majoritaris al nostre país, poden ser també educadors? El treball recorre el camí d'educació comunitària realitzat a les ciutats i analitza els pobles, les viles i les comarques que han temptejat aquesta proposta. S'atura especialment al Palau d'Anglesola (Pla d'Urgell), on els darrers quatre anys s'ha apostat decididament per esdevenir vila educadora. La xarxa necessària per fer camí d'Educació 360, és més assequible en els ecosistemes més petits? Vegem-ho.

Francesc Balcells i Teixidó (Palau d'Anglesola, 1976). Va estudiar Educació Primària a la UdL, Ciències Religioses a l'IREL-Facultat de Teologia de Catalunya i ha fet el Postgrau Cultura per la Pau, Cohesió Social i Diàleg Intercultural de la UB. És director en el lleure i també formador en aquest àmbit, i ha participat activament en moltes associacions vinculades amb l'àmbit de la cultura, el medi, l'educació i el país. És docent al col·legi Maristes Montserrat de Lleida i des del 2019 fa d'alcalde del seu poble natal. Va ser alumne del Màster en Govern Local, organitzat per la Càtedra Enric Prat de la Riba d'Estudis Jurídics Locals de la UAB i la Fundació Aula d'Alts Estudis d'Electes, fruit del qual neix aquest Quadern.

El municipi és una comunitat educativa perquè hi establim vincles des del moment d'arribada. Amb més o menys consciència, aprenem de l'entorn i l'entorn ens afaïçona, fins i tot quan trobem realitats deseducadores. Des de fa uns 50 anys, algunes ciutats treballen per esdevenir no només educatives, sinó també educadores, és a dir, que totes les persones hi puguin créixer en plenitud i aprendre al llarg de la seva vida, la qual cosa implica una visió àmplia de l'educació que va més enllà de l'etapa escolar i de les parets de l'escola. En aquests temps de desigualtats i crisis diverses, urgeixen respostes comunitàries. I l'educació té una força imparable, i és per això que esdevé important construir municipis que eduquin de forma transversal i sense deixar ningú de banda. A les ciutats, s'han creat i aplicat diferents programes i projectes per fer realitat aquest canvi de paradigma. I als municipis petits? Aquest treball pren de referència les iniciatives que s'han dut a terme en municipis grans i avalua la seva validesa en les zones rurals, i també analitza les iniciatives que, amb voluntat d'esdevenir vila educadora, s'han realitzat al Palau d'Anglesola d'un temps ençà.